CADRUL INSTITUȚIONAL AL DEZVOLTĂRII SUSTENABILE

Vera MARIN | Serin GEAMBAZU

Editura Universitară „Ion Mincu”
Bucureşti, 2024

Volum publicat în cadrul proiectului:
„Dezvoltarea capacităţii instituționale a UAUIM pentru cercetare în arhitectură şi urbanism prin crearea unei culturi a diseminării rezultatelor”, Acronim CULTADISER

Proiect finanțat prin Consiliul Naţional pentru Finanţarea Învățământului Superior - FDI 2024
Domeniul Strategic de Finanţare D6 – „Dezvoltarea capacităţii instituționale pentru cercetare în universităţi”

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MARIN, VERA
Cadrul instituţional al dezvoltării sustenabile / Vera Marin, Serin Geambazu. - Bucureşti : Editura Universitară "Ion Mincu", 2024
ISBN 978-606-638-377-6

I. Geambazu, Serin

72
711

Lucrarea de faţă reprezintă strict punctul de vedere al autorului. Responsabilitatea lucrării îi revine în întregime autorului, atât în ceea ce priveşte conţinutul, cât şi forma.

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această publicație nu poate fi reprodusă, stocată sau transmisă prin orice mijloace de natură electronică, mecanice, de copiere, înregistrare sau alte forme fără permisiunea scrisă a autorului şi a editurii.

© 2024, Editura Universitară „Ion Mincu”, Strada Academiei, nr.18-20, sector 1, Bucureşti, cod 010014, https://editura.uauim.ro/

Mulțumiri

Acest conținut a fost dezvoltat cu ajutorul
multor persoane și în cadrul mai multor proiecte
de cercetare-acțiune centrate
pe identificarea mecanismelor de colaborare
în planificare și proiectare participativă.

Adresăm însă mulțumiri speciale către:

- Anca GINAVAR, cu care ambele autoare au avut ocazia să lucreze și care a contribuit la tema planificării participative cu o lucrare de doctorat intitulată: *„Dinamica participării actorilor urbani în procesele de transformare spațială urbană - interes public în planificare și proiectare urbană (2020)”.*

- Claudia PAMFIL, care a fost invitată la cursurile acestei discipline și care a arătat cât de important este să discuți, cu dovezi, despre lipsa preocupării pentru drepturile omului care nu are cum să conducă la dezvoltare sustenabilă.

Autoarele

Cuprins

1. **Introducere / 4**
   a. prezentare generală - o disciplină altfel / 5
   b. rezultate aşteptate ale învățării: competențe / 7
   c. mod de lucru / 10

2. **Dezvoltare - oameni și spații / 13**
   a. definiția și principiile dezvoltării sustenabile / 14
   b. subdezvoltare, spațiu și drepturile omului / 20
   c. obiectivele dezvoltării sustenabile / 32

3. **Colaborare - roluri și etape / 53**
   a. cele trei sectoare ale societăţii / 54
   b. dezvoltare sustenabilă ca interes public / 60
   c. interese și surse ale puterii / 70

4. **Planificare și proiectare urbană - procese și rezultate / 98**
   a. profesioniștii mediului construit / 99
   b. etapele de transformare a spațiului / 110
   c. mediul construit și neutralitatea climatică / 131

5. **Bibliografie / 138**

Listă figure / 142

Listă tabele / 144

1.
INTRODUCERE

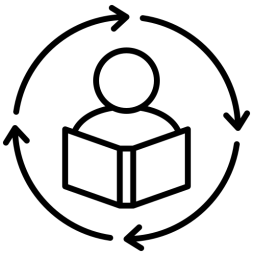

INTRODUCERE

a. O disciplină ALTFEL

Vera MARIN

Acest breviar este un suport de curs pentru disciplina **Cadrul Instituțional al Dezvoltării Sustenabile**, destinată studenților de anul I de la **Facultatea de Urbanism**, specializările **Proiectare și Planificare Urbană** și **Amenajarea și Planificarea Peisajului**. Scopul său este să facă procesul de învățare mai eficient. Prin parcurgerea materialului înainte, în timpul și după curs, timpul petrecut în întâlnirile față-în-față poate fi folosit mai bine pentru discuții, dezbateri și aplicații practice.

Tema centrală a cursului este **dezvoltarea sustenabilă**, privită ca un echilibru între dimensiunile **socială, economică și de protecție a mediului**. Aceasta oferă un cadru teoretic esențial pentru planificarea și proiectarea urbană.

Breviarul îi ajută pe studenți să înțeleagă:

- Principiile **dezvoltării sustenabile** și diverse moduri în care se aplică în practică.
- Legătura dintre **drepturile omului și mediul construit**;
- Modul în care diverse categorii de actori urbani **colaborează pentru a transforma spațiu**l;

Fiind parte dintr-un program de pregătire profesională universitară în domeniul urbanism, cursul pune accent pe rolul profesioniștilor mediului construit. Totodată, subliniază

importanța **colaborării interdisciplinare** în procesele de planificare și proiectare.

Un element cheie al lucrării este **corelarea Obiectivelor Dezvoltării Sustenabile (SDG) cu drepturile omului**. Se analizează cum planificarea și proiectarea urbană pot contribui la atingerea acestor obiective, evidențiind necesitatea cooperării între **sectorul public, privat și non-guvernamental**.

În plus, breviarul explorează abordările moderne ale **guvernanței urbane**, văzută ca un proces **transparent și colaborativ**, menit să echilibreze interesele diverse și să optimizeze utilizarea resurselor în beneficiul publicului.

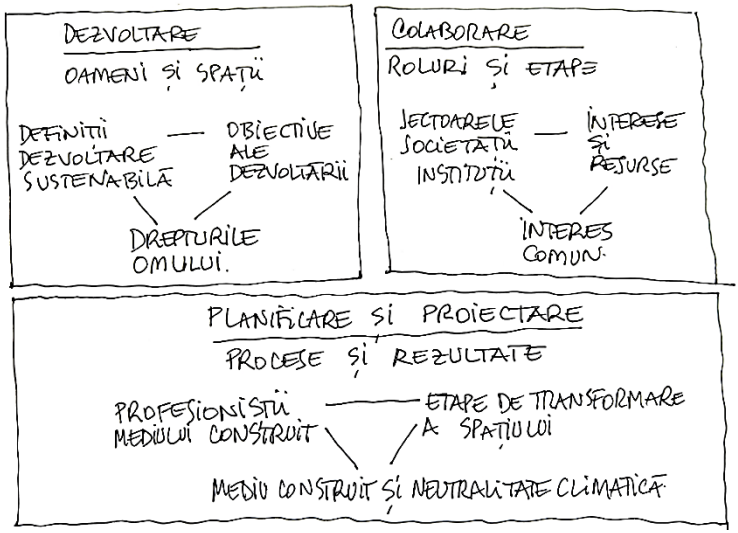

Figura nr. 1 – structura publicației care este și structura cursului Cadru instituțional al dezvoltării sustenabile

b. Rezultatele așteptate ale învățării: competențe

Vera MARIN

În acest curs, studenții vor dobândi competențe esențiale pentru înțelegerea cadrului instituțional al proceselor de planificare și proiectare urbană. Aceste competențe sunt structurate în trei categorii, conform principiilor didactice moderne:

1. **Competențe cognitive** – cunoștințele esențiale despre instituții, procese și concepte de bază;

2. **Competențe aplicate** – abilități de analiză și interpretare a proceselor de transformare a spațiului;

3. **Competențe atitudinale** – valorile și comportamentele care definesc rolul specialiștilor în mediul construit.

Cunoștințe

Un obiectiv fundamental al acestui curs este utilizarea corectă a termenilor și conceptelor specifice. Fiind un curs destinat studenților de anul I, materialul introduce **noțiuni esențiale** pentru înțelegerea transformărilor spațiului urban într-un context democratic.

Prin conexiuni cu cunoștințele dobândite în învățământul preuniversitar, studenții vor înțelege:

- Structuri **instituționale** și mecanisme de lucru în urbanism și amenajarea teritoriului;
- Procese **sociale, economice și ecologice** care

influențează dezvoltarea sustenabilă;
- Noțiuni-cheie care permit **identificarea și descrierea** principalelor aspecte ale mediului construit în relație cu principiile dezvoltării sustenabile.

Abilități

Cursul dezvoltă capacitatea studenților de a analiza și aplica metode specifice de interpretare a proceselor urbane:

- **Analiza actorilor urbani** (stakeholder analysis) pentru a înțelege normele și atribuțiile instituțiilor din domeniu;

- **Analiza proceselor** de transformare a spațiului, de la identificarea nevoilor până la implementare și monitorizare;

- **Evaluarea integrată** a proiectelor urbane printr-o grilă de criterii pentru dezvoltare sustenabilă, inclusiv aspecte de **Baukultur** (calitatea spațiilor publice, protecția patrimoniului etc.)

Atitudini

Pe lângă cunoștințe și abilități, un **profesionist al mediului construit** trebuie să își asume anumite valori esențiale:

- **Deschidere pentru învățare continuă** și **colaborare interdisciplinară**;
- **Respect pentru perspectivele diferite** și capacitatea de a facilita dialogul în procesele de planificare;

- **Angajament pentru dezvoltare sustenabilă** și utilizarea echilibrată a resurselor urbane.

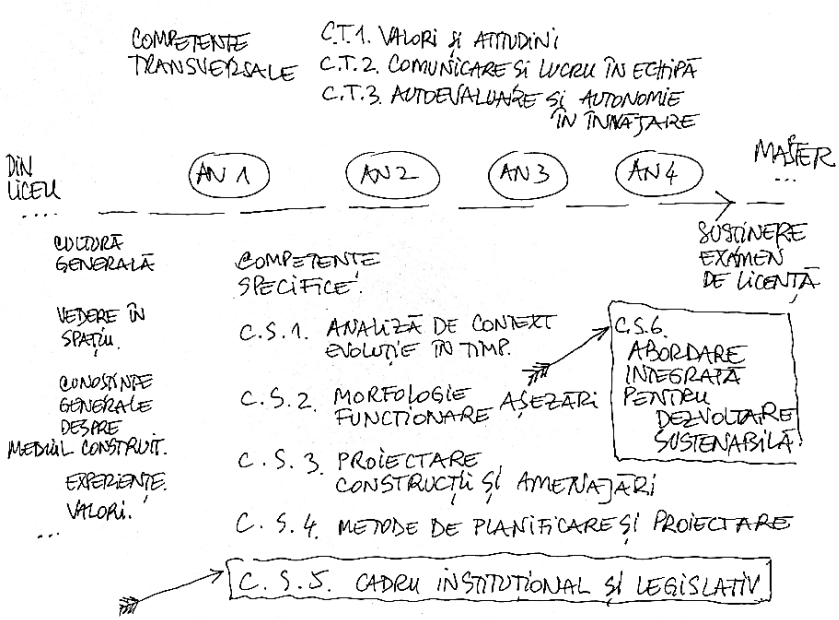

Figura nr. 2 - competențe în formarea profesioniștilor mediului construit

c. Mod de lucru

Vera MARIN

Într-o lume în care informațiile se găsesc din abundență pe internet, este din ce în ce mai evidentă, pentru diverși autori[1] diferența dintre **"învățare"** și **"educație"**. În contextul actual, profesorul nu mai poate fi doar un transmițător de informații ci își asumă responsabilitatea de a crea un mediu de învățare captivant. Dar și studenții trebuie să își asume responsabilitatea de a se implica activ.

Atunci când **responsabilitatea celui care predă** se îmbină cu **responsabilitatea celui care învață**, rezultatele sunt mult mai bune. Profesorul face un design de experiențe de învățare, apoi ghidează și motivează, în timp ce studentul se informează, exersează și participă la procesul educațional. Doar lucrând împreună se poate **îmbunătăți și îmbogăți** actul didactic.

Prin urmare, această publicație va putea ajuta ca timpul petrecut la curs să poată fi folosit mai eficient pentru discuții, exerciții și aplicații practice, în loc să fie alocat doar prezentărilor.

Această abordare permite o interacțiune mai dinamică între studenți și profesori, facilitând înțelegerea conceptelor prin dialog și exemple concrete. Astfel, studenții vor putea exersa **gândirea critică** și să își formeze discernământ în selectarea și folosirea informațiilor, dar vor putea și să **mențină curiozitatea**

[1] History and Future of (Mostly) Higher Education (Coursera, 2014), Cathy N. Davidson

și motivația de a învăța pe tot parcursul procesului educațional. **Deasemenea, materialul este de ajutor pentru redactarea lucrării individuale prin care se** urmărește dezvoltarea capacității studenților de a aplica noțiunile discutate la curs și de a analiza un proces de transformare a unui spațiu pe baza unei documentări proprii. **Aplicarea unor criterii de evaluare** pentru a înțelege atât desfășurarea procesului, cât și rezultatele acestui proces este o metodă care îi ajută pe studenți să își dezvolte gândirea critică și să își exerseze abilitățile de cercetare și analiză.

Astfel, pornind de la cunoștințele dobândite în gimnaziu și liceu (în special din domenii precum educația civică, istoria și geografia), acest curs îi ajută pe studenți să **dezvolte un mod de gândire critic**, specific profesiei de urbanist.

Prin această abordare, vor învăța să analizeze **relația dintre spațiu și diferite categorii de roluri**, precum:

- **Input tehnic** – expertiza specialiștilor în planificare și proiectare;
- **Decizie politică** – rolul autorităților și al politicilor publice;
- **Energie investițională** – resursele financiare necesare dezvoltării;
- **Valori ale societății** reflectate de mediul construit - rolul societății civile.

De asemenea, vor fi introduse **tehnici specifice de analiză a actorilor (stakeholder analysis)**, esențiale pentru înțelegerea modului în care diferiți factori influențează, în orice proiect cu

impact asupra spațiului, atât procesul cât și rezultatele acestuia.

Această publicație oferă sprijin pentru activitățile didactice și în sensul că explicațiile și instrumentele oferite în cele trei secțiuni vor fi folosite pentru analiza unor exemple și referințe suplimentare.

Pregătirea lucrării individuale presupune apoi autonomie în folosirea acestor metode pentru elaborarea unei prezentări care demonstrează cum **un proiect** ales de student ca studiu de caz contribuie la dezvoltare sustenabilă și care au fost procesele prin care actorii urbani au colaborat pentru transformarea spațiului.

2.
DEZVOLTARE
oameni și spații

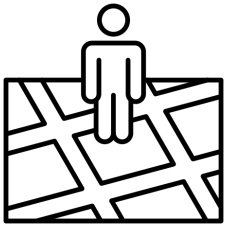

DEZVOLTARE

a. Definiția și principiile dezvoltării sustenabile

Vera MARIN

Comisia Brundtland a Națiunilor Unite (20 martie 1987) definește astfel: *"Dezvoltarea sustenabilă este dezvoltarea care satisface nevoile prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi."*

Înainte de a intra în detaliile teoretice și practice ale dezvoltării sustenabile în relație cu spațiul, este important să ne punem câteva întrebări fundamentale care să ne ghideze în înțelegerea acestei teme în contextul experienței noastre ca locuitori, fie într-o localitate urbană, fie într-una rurală. Ce înseamnă, în esență, dezvoltare? Cum se manifestă atunci când este sustenabilă, ce caracteristici trebuie să aibă pentru a fi considerată sustenabilă? Și, în final, ce putem vedea / ce are o localitate care se dezvoltă sustenabil?

Pentru ca un proces de dezvoltare să fie sustenabil acesta trebuie să respecte trei condiții esențiale:

1. să nu genereze modificări ireversibile în mediu
2. să fie viabil din punct de vedere economic
3. să aducă beneficii concrete societății.

În figura de mai jos, sustenabilitatea este ilustrată ca sinergia dintre trei piloni interdependenți: societate, economie și mediu. Aspectele de mediu se referă la o utilizare responsabilă a

resurselor naturale, prevenirea poluării, conservarea biodiversității și menținerea sănătății ecologice.

Aspectele sociale includ îmbunătățirea standardelor de trai, accesul la educație și locuri de muncă, precum și asigurarea șanselor egale pentru toți membrii comunității.

Iar factorii economici se manifestă prin creștere, profit, reducerea costurilor și investiții în cercetare și dezvoltare.

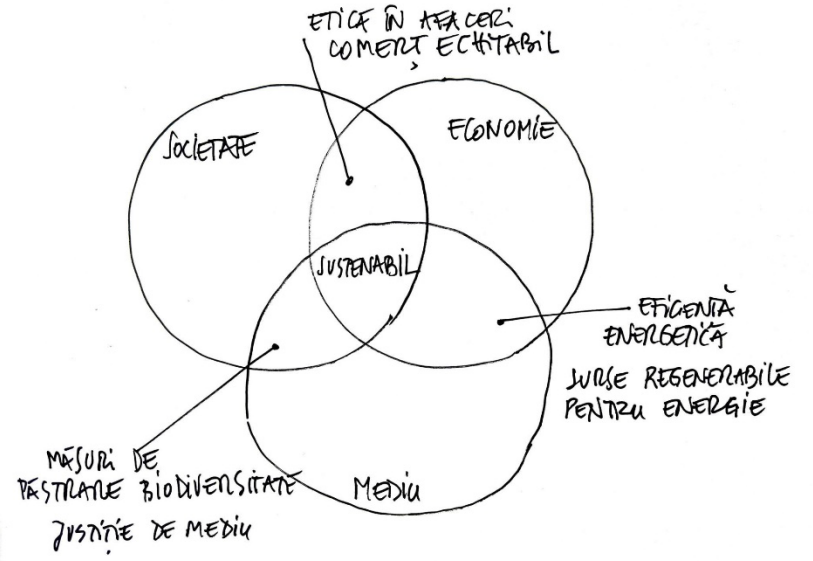

Figura nr. 3 – reprezentare a domeniilor de dezvoltare - la intersecția cărora regăsim dezvoltare sustenabilă.
după: suport de curs - Tehnologii pentru sisteme de sustenabilitate[2]

[2] Sustainability Definitions, Penn State University
https://www.e-education.psu.edu/eme807/node/575

Se poate observa în imagine și suprapunerea aspectelor două câte două: interacțiunea dintre sfera socială și cea economică conduce la formularea unor aspecte socio-economice integrate, precum etică în afaceri, comerțul echitabil și beneficiile lucrătorilor.

Totodată, îmbinarea intereselor economice cu cele de mediu stimulează eficiența energetică, dezvoltarea combustibililor regenerabili, adoptarea tehnologiilor verzi și crearea de stimulente sau subvenții dedicate întreprinderilor ecologice.

În plus, intersecția dintre sfera socială și cea de mediu a condus la implementarea unor măsuri de conservare și protecție, definirea justiției de mediu și administrarea durabilă a resurselor naturale.

Deși acest cadru reprezintă o simplificare, s-a dovedit util în identificarea domeniilor cheie de impact și în stabilirea bazei unei analize obiective.

Acum, reflectând asupra interacțiunii dintre sfera socială, economică și cea de mediu, cum ai răspunde la următoarele întrebări: *Care dintre aceste trei sfere se aliniază cel mai bine cu modul tău de a înțelege dezvoltarea și de ce? Când auzi expresii precum economie sustenabilă sau societate sustenabilă, ce element esențial îți vine în minte?*

Dezvoltarea ca echilibru și progres: dezvoltarea nu înseamnă neapărat o creștere, ci reprezintă un echilibru între progres și economisirea resurselor.

O societate sau un oraș dezvoltat dispune de tot ce este necesar pentru oameni, cu dotări bine întreținute și accesibile, fără a fi nevoie de extindere constantă. În contextul dezvoltării sustenabile, accentul se pune pe optimizarea și îmbunătățirea spațiilor deja antropizate, creșterea densității și intensificarea utilizării infrastructurii existente, în locul preluării de noi terenuri din natură.

Infrastructura ca mijloc de dezvoltare, nu ca scop în sine: dezvoltarea urbană nu constă doar în ridicarea de clădiri sau în amenajări ambițioase de infrastructură, ci în crearea unui mediu de viață care să răspundă cu adevărat nevoilor și aspirațiilor oamenilor. Astfel, infrastructura este doar un mijloc prin care este asigurat accesul la servicii esențiale: educație, sănătate și locuri de muncă, posibilitatea de a deplasa în spațiu persoane și resurse (fluxuri).

Infrastructura ca suport pentru dezvoltare sustenabilă: un oraș sau un sat dezvoltat sustenabil este acela care reușește să integreze simultan condițiile pentru o infrastructură ce ajută orice persoană să aibă o bună calitate a vieții, ce asigura suport pentru bunăstarea economică, fără a compromite sănătatea ecosistemelor și biodiversitatea, și menținând o amprentă de carbon cât mai mică.

Prin urmare, într-o localitate dezvoltată sustenabil, sunt asigurate condiții care previn sau reduc semnificativ anumite probleme sociale și economice, precum și poluarea sau folosirea resurselor naturale fără nici o preocupare pentru consecințele asupra mediului.

Sociale:

- Sărăcia: Accesul la educație, sănătate și locuri de muncă contribuie la reducerea inegalităților și a sărăciei.
- Discriminarea: măsuri concrete de incluziune și de asigurare a accesului egal la oportunități de dezvoltare personală, la educație, cultură, sănătate, la o locuire decentă - toate acestea contribuie la eliminarea discriminării.
- Conflictele sociale: promovarea dialogului și implicarea cetățenilor în deciziile locale minimizează tensiunile și conflictele, iar în ce privește riscul de infracționalitate, acesta scade dacă nivelul de trai al populației este unul decent.

Economice:

- Volatilitatea prețurilor: stabilitatea economică este asigurată prin măsuri care controlează fluctuațiile de preț și sprijină un mediu predictibil pentru afaceri cu diverse obiecte de activitate.
- Lipsa veniturilor la persoane fizice și la bugetul public: o economie robustă generează venituri stabile pentru cetățeni și resurse suficiente pentru investiții publice.
- Moduri de producție învechite, neperformante: modernizarea tehnologiilor și adoptarea unor metode de producție eficiente asigură competitivitatea economică și reduc impactul negativ asupra mediului.

De mediu:

- Poluarea aerului, a apelor și a solului: prin măsuri și tehnologii adecvate, se previne deteriorarea calității mediului, asigurând un aer curat, ape nepoluate și soluri sănătoase.

-Distrugerea ecosistemelor: protejarea și restaurarea zonelor verzi, a habitatelor naturale și a biodiversității sunt prioritare pentru a menține echilibrul ecologic.
-Epuizarea resurselor naturale: gestionarea responsabilă a resurselor și promovarea economiei circulare contribuie la conservarea resurselor pentru generațiile viitoare.

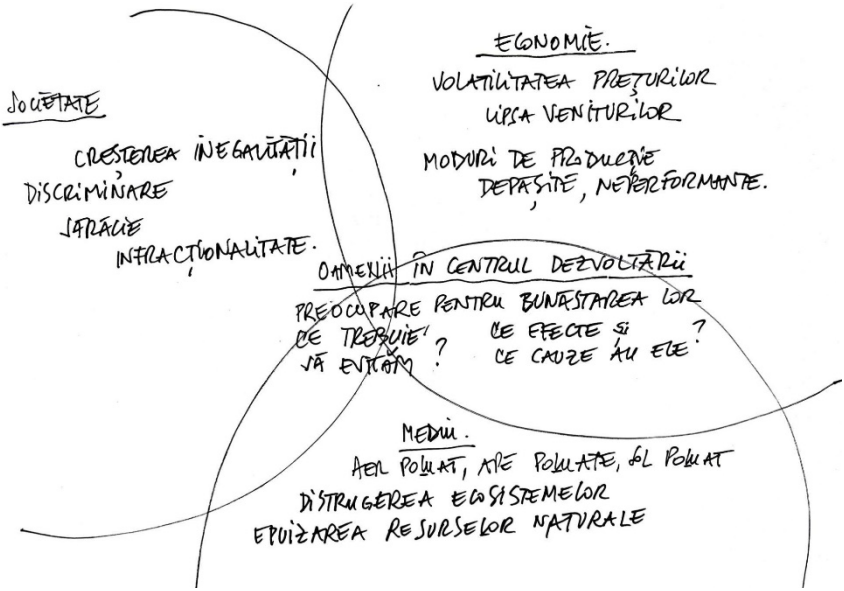

Figura nr. 4 – ceea ce trebuie evitat pentru - cauze pentru suferința oamenilor

b. Subdezvoltare, spațiu și drepturile omului

Vera MARIN

Din perspectiva ta, ce dimensiune a sustenabilității crezi că lipsește în cartierul în care locuiești? Ce aspect a rămas subdezvoltat și cine sunt persoanele cele mai afectate?

Când vorbim de **subdezvoltare** - de cele mai multe ori, ne apare în minte o imagine în care oameni fără acces la resurse sunt prinși într-o situație din care, deși este chinuitoare, nu au opțiuni reale să iasă fără ajutor sau fără o întâmplare care aduce noi resurse în viața lor.

Subdezvoltarea este deci o stare în care o societate sau o localitate nu reușește să atingă un nivel echilibrat de progres și bunăstare. Într-un mediu subdezvoltat se manifestă:

- lipsa infrastructurii și a serviciilor publice esențiale,
- economie stagnantă sau insuficientă, care nu generează suficiente oportunități și venituri,
- inegalități sociale pronunțate și condiții de trai precare,
- degradarea mediului, cu resurse naturale exploatate necontrolat și ecosisteme afectate.

Astfel, subdezvoltarea se caracterizează prin dezechilibre între nevoile societale, cerințele economice și protecția mediului, conducând la dificultăți majore în îndeplinirea condițiilor necesare unui trai decent și durabil. Și este un cerc vicios din care este foarte greu ca cineva să iasă fără sprijin.

În imaginea de mai jos, inspirată din cartea *Factfulness - zece motive pentru care interpretăm greșit lumea și de ce lucrurile stau mai bine decât crezi (Hans Rosling, Ola Rosling, Anna Ronnlund, 2018)* este schițată o corelare între două dimensiuni ale dezvoltării: speranța de viață și nivelul de venit, pentru câteva țări din diverse continente.

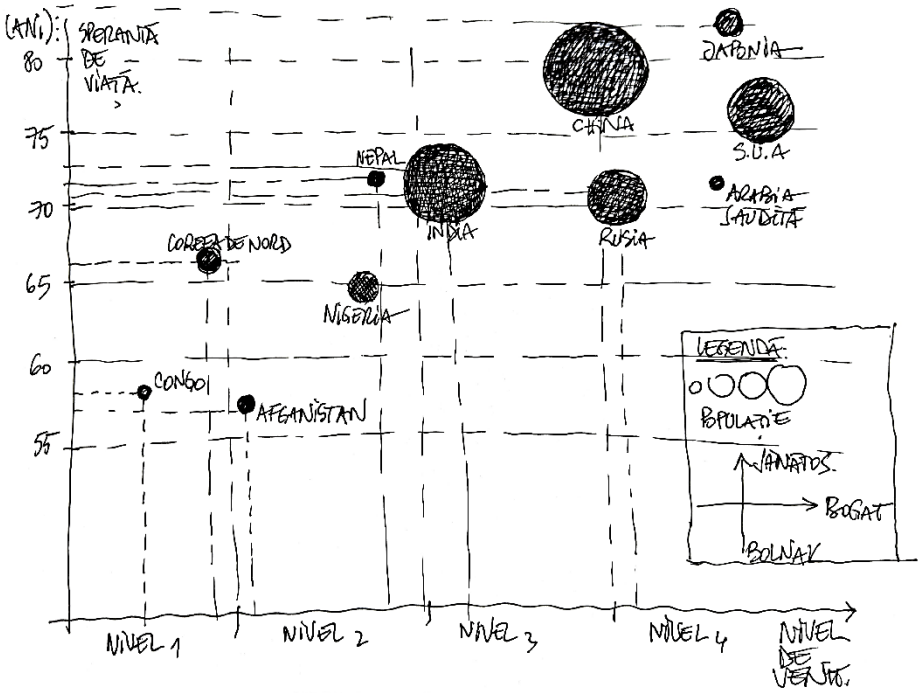

Figura nr. 5 – corelarea între nivelul de venit mediu și speranța de viață în diverse țări - după: organizația Gapminder[3]

[3] https://www.gapminder.org/

Speranța de viață: un indicator care arată numărul mediu de ani pe care o persoană născută într-o anumită perioadă ar putea să-i trăiască, dacă ar urma tiparele actuale de mortalitate (adică riscurile de moarte existente pentru fiecare vârstă). Cu cât speranța de viață este mai mare, cu atât este considerat că oamenii trăiesc mai mult și au un trai mai sănătos. Aceasta poate varia în funcție de factori precum: stilul de viață, accesul la servicii de sănătate, condițiile de venit și mediul în care trăiesc.

Cele patru niveluri de venit (calculate într-un dolar care nu e cel de la casele de schimb valutar, ci o aproximare care permite comparații - și care este corelată cu puterea de cumpărare din acea țară) sunt descrise de Hans Rosling ca etapele unui joc (deși autorul precizează că trecerea de la un nivel la altul se întâmplă în generații).

Ceea ce este fascinant pentru profesioniștii mediului construit este că palierele care dau imaginile pentru ilustrarea nivelului de trai sunt legate de:
-acces la apă,
-modalități de transport (care arată și accesul la resurse care nu sunt în imediata vecinătate a locuinței),
-modul în care este pregătită hrana (sursa de energie și echipamentele de gătit),
-farfuria cu mâncare.

NIVELUL 1 - un dolar pe zi - mulți copii, apa adusă cu o găleată de plastic de la o sursă aflată la distanță de locuință, distanță parcursă pe jos, fără încălțăminte. Tot de la distanță sunt aduse

și lemne de foc sau altă sursă de combustibil (poluant). Riscurile de îmbolnăvire sunt ridicate, iar lipsa medicamentelor poate duce frecvent la creșterea indicatorului de mortalitate infantilă, un indicator care e foarte grăitor pentru gradul de dezvoltare.
(un miliard de oameni trăiesc la nivelul 1 - sărăcie extremă)

NIVELUL 2 - patru dolari pe zi - ceea ce permite mâncare cumpărată nu doar cultivată de familia respectivă, transport cu o bicicletă, achiziția unor saltele să nu mai doarmă pe podeaua de pământ, a unui reșou cu gaz astfel încât copiii să poată merge la școală în loc să adune lemne de foc.
(trei miliarde de oameni trăiesc la nivelul 2)

NIVELUL 3 - 16 dolari pe zi - adunați din mai multe slujbe astfel încât munca este de multe ore pe zi, în toate zilele din săptămână. Dar, cu aceste venituri, apa vine de la o pompă și nu mai trebuie adusă de departe, energia electrică este stabilă și mâncarea poate sta în frigider, iar copiii pot face teme și fără lumină naturală. Transportul poate fi motorizat și astfel accesul la acele locuri de muncă este asigurat. Copiii pot urma educație liceală și deci au șanse pentru slujbe mai bine plătite.
(două miliarde de oameni trăiesc la nivelul 3)

NIVELUL 4 - mai mult de 32 de dolari zilnic - venit care permite educație de peste 12 ani de școală, vacanțe, achiziția unei mașini, etc. Este nivelul la care Rosling presupune că se află cititorii cărții lui!
(1 miliard de oameni - care trebuie însă să facă un efort foarte mare de imaginație pentru a înțelege realitatea pe care o trăiesc

celelalte 6 miliarde aflate la nivelul 1, 2, și 3).
(Rosling, 2018, p. 48-51)

Pentru cei care se pregătesc să îmbunătățească mediul construit, aceste niveluri de trai sunt ilustrate în Platforma DOLLAR STREET printr-o serie de imagini reprezentative care sunt elocvente pentru ce înseamnă mobilierul, spațiile locuinței, modalitățile de deplasare, etc - toate acestea fiind obiectul activității de planificare și proiectare.

Dollar Street - photos as data to kill country stereotypes -
Această platformă poate fi interogată în mai multe moduri: - căutând pe un subiect anume (tipuri de paturi, de podele, de locuințe, de instalații sanitare/toalete, de locuri și echipamente pentru gătit care nu sunt mereu bucătării, etc - de oriunde din lume - situații care pot fi comparate și astfel se poate ajunge la o înțelegere nuanțată a legăturilor dintre nivelul de venit și gradul de confort pe care o familie și-l poate permite.
-în fiecare țară, se poate face o comparație între categoriile de venit - fapt care poate să asigure o bază mai solidă pentru empatie, dar și pentru a vedea mai clar nevoile de dezvoltare la care vom răspunde cu propuneri dacă vom lucra în planificare și proiectare urbană.

Sunt prezentate situațiile a patru familii din România - și dacă cei de la nivelul 4 cu 2000 de dolari sunt într-o situație care ne este familiară (și poate același lucru se poate spune și pentru cei cu venituri de aproximativ 6000 de dolari pe lună), modul de viață a multor oameni care se confruntă cu sărăcia în România nu ne este la fel de cunoscut.

Aceste caracteristici de subdezvoltare au fost, în istorie, mult mai răspândite în lume decât sunt azi. “Chiar și acum 200 de ani, 85% din populația lumii era încă la nivelul 1, în sărăcie extremă. În prezent, marea majoritate a populației se află în mijloc, pe nivelurile 2 și 3.” (Rosling, 2018, p. 52)

Imaginea de mai jos arată cum țara în care s-a născut și a crescut Hans Rosling, Suedia - a parcurs, de-a lungul a două secole, un drum al dezvoltării care poate fi însă accelerat cu tehnologii noi și resurse și mecanisme de sprijin care nu existau în trecut.

Nu toate caracteristicile subdezvoltării se reflectă direct în plan fizic. Pentru educație, este esențial să existe infrastructura socială necesară - spațiile de învățare - dar, în unele societăți, la școală, merg doar băieții.
Explicația pentru această discriminare între fete și băieți privind accesul la educație este legată de convingeri religioase dar mai precis de un abuz de putere al unor grupuri care impun aceste reguli celorlalți membri ai acelei societăți. **Este o încălcare a drepturilor omului.**

Corupția este un alt exemplu care are impact major pe cadrul fizic necesar dezvoltării. Reprezintă abuzul de putere prin care resursele și deciziile publice sunt deturnate în scopuri personale sau de grup, fără a ține cont de interesul general.

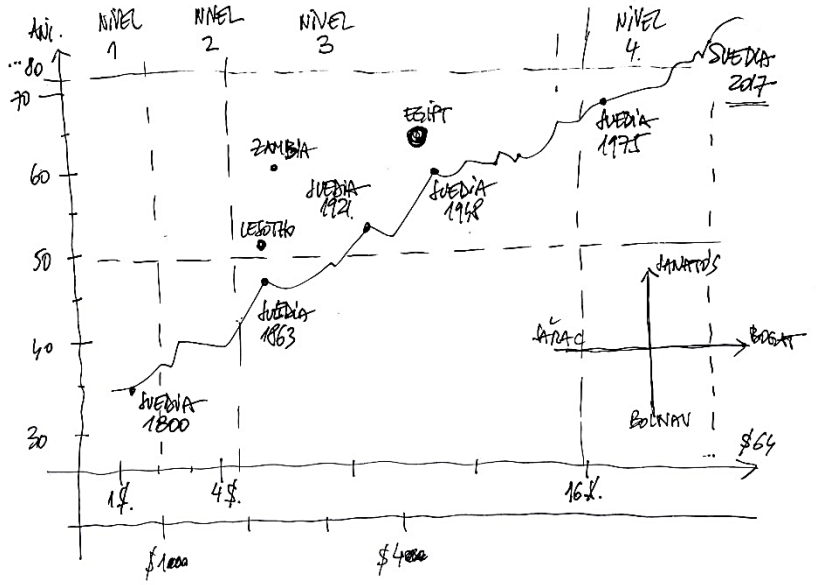

Figura nr. 6 – parcursul Suediei în ultimele două decenii. după: Gapfinder, citat în Factfulness - zece motive pentru care interpretăm greșit lumea și de ce lucrurile stau mai bine decât crezi.
editura Publica, 2018 - p. 75 (vezi bibliografie)

În contextul subdezvoltării, corupția contribuie semnificativ la stagnare pentru că resursele care ar trebui folosite pentru a stimula investițiile în infrastructură de educație, sănătate, transport sunt irosite sau redistribuite inegal. Aceasta erodează încrederea în instituții, care, la rândul său inhibă dezvoltarea economică și socială și menține un cerc vicios în care lipsa progresului agravează nivelul de corupție, perpetuând condițiile de subdezvoltare.

Astfel, mai multe drepturi ale omului sunt încălcate sistematic în țările cu un nivel de corupție ridicat.

Ce sunt drepturile omului? Drepturile omului reprezintă ansamblul de drepturi fundamentale care aparțin fiecărei persoane, doar pentru că este om. Acestea asigură protecția demnității, libertății și egalității în orice societate, indiferent de naționalitate, religie, sex sau orice alt criteriu.

Cum au apărut drepturile omului? Conceptul de drepturi fundamentale a început să prindă contur în contextul Renașterii și Iluminismului, perioade în care oamenii au început să pună sub semnul întrebării autoritatea absolutistă a monarhiilor și să caute noi forme de organizare socială și politică. Un moment important în istorie a fost semnarea Magna Carta în 1215, care, deși limitată ca scop, a fost un pas esențial spre recunoașterea limitelor puterii autoritare. Revoluția Americană și, ulterior, Revoluția Franceză la sfârșitul secolului al XVIII-lea au subliniat ideile de libertate, egalitate și fraternitate, promovând astfel ideea că fiecare individ are drepturi inalienabile.

După experiențele dure ale celui de-al Doilea Război Mondial, comunitatea internațională a constatat necesitatea unei protecții globale pentru aceste drepturi. Astfel, în 1948, a fost adoptată ***Declarația Universală a Drepturilor Omului***, un document ce stabilește principiile universale ale demnității, libertății și justiției. Drepturile omului au evoluat deci ca un răspuns la abuzurile trecutului și ca o bază pentru construirea unor societăți democratice și echitabile, unde fiecare persoană este protejată și respectată.

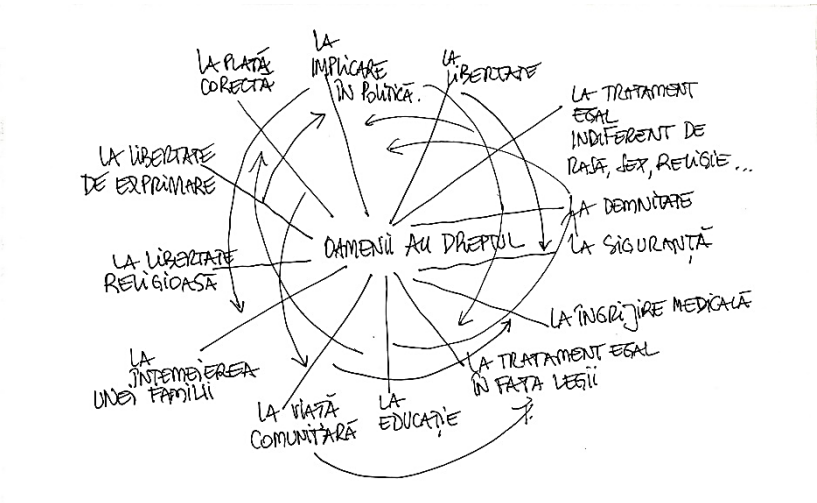

Figura nr. 7 – drepturile omului din Declarația Universală (1948)

Drepturile omului stabilesc deci un cadru de referință pentru a putea trăi împreună în armonie, protejând libertățile și drepturile fiecărei persoane. Ele constituie fundația esențială pentru a asigura pacea, dezvoltarea și siguranța în societate.

Azi, aceste standarde minime ne oferă puterea de a ne construi viața așa cum dorim, garantând egalitatea tuturor, integritatea și intimitatea fiecărei persoane, libertățile personale și **satisfacerea nevoilor existențiale și sociale de bază.**

Grupate ca în imaginea de mai jos, cele care sunt în **categoria de drepturi sociale, culturale, economice** sunt și cele care se pot reflecta în spațiul fizic mai direct: dreptul la educație (amintit anterior), dreptul la muncă și la a fi parte dintr-un sindicat, dreptul de a participa la viața culturală a comunității

tale, dreptul la odihnă și la petrecere a timpului liber, dar mai ales dreptul de a avea un **standard decent al condițiilor de viață**.

Drepturile omului la un cadru de viață la standarde decente înseamnă că fiecare persoană ar trebui să aibă acces la condiții care să îi asigure un trai sănătos și sigur. Acest lucru se traduce în practică prin:

- **Locuințe decente:** Spații sigure, bine întreținute, care oferă protecție și intimitate.
- **Utilități esențiale:** Acces la apă potabilă, energie electrică, canalizare și alte servicii de bază.
- **Infrastructură urbană:** Străzi, rețele de transport eficiente, iluminat public și spații verzi care contribuie la o viață urbană plăcută și sănătoasă.
- **Servicii publice:** Școli, spitale și centre comunitare care susțin dezvoltarea socială și economică.

Astfel, asigurarea unui mediu de viață la standarde adecvate nu se limitează doar la construirea de clădiri, ci implică dezvoltarea și menținerea unei rețele complete de infrastructură, care să răspundă nevoilor cotidiene ale fiecărui individ și să îmbunătățească calitatea vieții în comunitate.

În imaginea de mai jos, drepturile ce sunt cuprinse în articolele 1 și 2 sunt grupate împreună ca o **bază esențială**: ne naștem liberi, egali în demnitate și avem aceste drepturi doar pentru că ne-am născut - și respectiv nu ar trebui să existe discriminare între oameni pe nici un motiv - adică să nu i se refuze nimănui aceste drepturi.

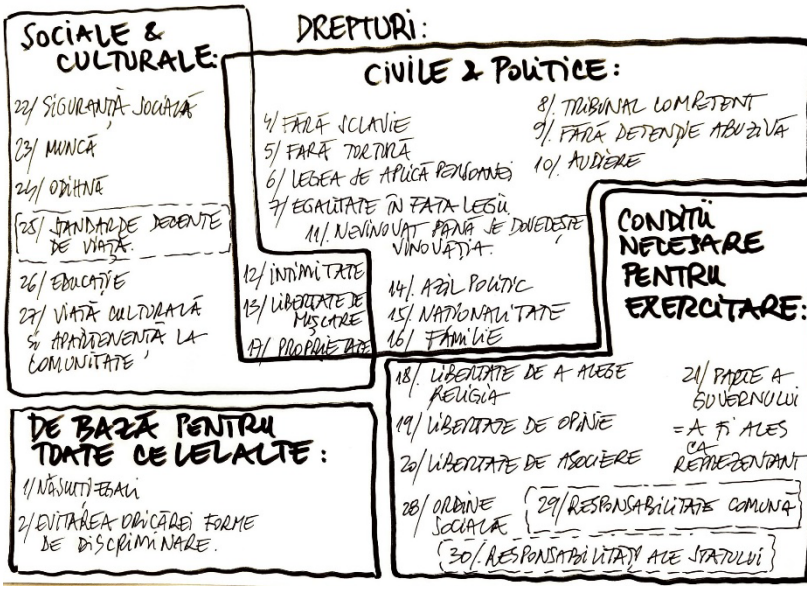

Figura nr. 8 – gruparea drepturilor în categorii.
după: Human Rights Educators[4]

Grupul de drepturi care sunt în **categoria celor civile și politice** sunt cele pe care se bazează majoritatea regulilor care să facă imposibil abuzul unor oameni asupra altora și care definesc funcționarea instituțiilor (vom reveni în capitolul următor asupra lor): interzicerea sclaviei și a torturii, egalitatea în fața legii și toate drepturile care țin de justiție, libertatea religioasă, dreptul la viață privată, libertatea de mișcare în și înafara țării, dreptul de liberă asociere, cel de întemeiere a unei familii, cel de a fi parte din guvernare, etc.

[4] Human Rights Educators USA - https://hreusa.org/

Câteva articole din Declarația universală a drepturilor omului (grupate în partea dreaptă a imaginii) sunt cele care fac parte din grupul de **condiții necesare pentru ca oricine să își poată exercita aceste drepturi**: ordinea socială, responsabilitatea fiecăruia pentru a proteja drepturile și libertățile celor din jurul nostru, obligația pentru stat și pentru alți oameni de a nu te împiedica să îți exerciți aceste drepturi.

Mai trebuie spus că drepturile omului sunt interconectate și indivizibile, ceea ce înseamnă că dacă un singur drept nu este garantat, întregul sistem de drepturi poate fi compromis.

Deși ideea de drepturi fundamentale este una cuprinzătoare, în practică nu toate drepturile sunt protejate în mod egal la nivel global. De aceea, este esențial să avem instrumente și mecanisme internaționale, împreună cu obligațiile statelor, care să asigure respectarea și îndeplinirea acestor drepturi, sprijinite și de eforturile continue ale societății civile pentru a promova o lume mai echitabilă**.**

c. Obiectivele dezvoltării sustenabile

Serin GEAMBAZU

Pe măsură ce s-a evidențiat necesitatea unor instrumente internaționale pentru protejarea drepturilor fundamentale, eforturile globale demonstrează modul în care comunitatea internațională încearcă să abordeze inegalitățile și să îmbunătățească condițiile de trai.

Astfel, în anul 2000, **Națiunile Unite** au adoptat **Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului (*Millennium Development Goals – MDGs*)**, un set de **8 obiective** cu 21 de ținte, axate pe reducerea sărăciei, îmbunătățirea sănătății și educației, precum și promovarea egalității de gen. Aceste obiective au fost concepute pentru a aborda provocările majore ale țărilor în curs de dezvoltare până în anul 2015.

MDGs au fost construite pe baza principiilor fundamentale ale drepturilor omului, cum ar fi dreptul la viață, educație, sănătate și un trai decent și au contribuit semnificativ la îmbunătățirea accesului oamenilor la aceste drepturi esențiale.

Aceste **8 OBIECTIVE** sunt:

1. Eradicarea sărăciei extreme și foametei
2. Asigurarea educației primare universale
3. Promovarea egalității de gen și împuternicirea femeilor
4. Reducerea mortalității infantile
5. Îmbunătățirea sănătății materne
6. Combaterea HIV/SIDA, malariei și altor boli
7. Asigurarea unui mediu de viață durabil
8. Dezvoltarea unui parteneriat global pentru dezvoltare

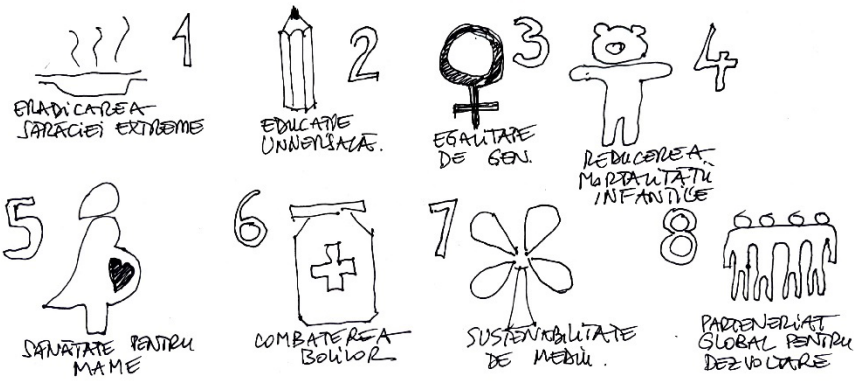

Figura nr. 9 – Obiectivele de dezvoltare ale Mileniului, 2015. după: ONU[5]

Cum au fost reflectate drepturile omului în MDGs?

- **Eradicarea sărăciei extreme (MDG 1)** – Dreptul la un trai decent, prin acces la hrană, apă potabilă și condiții de viață adecvate.
- **Acces la educație (MDG 2)** – Dreptul la educație pentru toți copiii, ca instrument pentru dezvoltare personală și profesională.
- **Reducerea mortalității infantile și îmbunătățirea sănătății (MDGs 4-6)** – Dreptul la sănătate și viață pentru fiecare copil și femeie, inclusiv acces la servicii de sănătate esențiale.

[5] Organizația Națiunilor Unite
https://www.un.org/millenniumgoals/multimedia.shtml

- **Promovarea egalității de gen (MDG 3)** – Dreptul femeilor de a avea oportunități egale în educație, muncă și participare la viața publică.

Progresul în realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului (MDGs) a fost monitorizat în perioada 2000-2015, iar rezultatele au fost variate. În general, MDGs au contribuit la **creșterea conștientizării globale cu privire la problemele de dezvoltare** și au stimulat progrese importante în multe zone ale lumii.

Progrese semnificative:

- Sărăcia extremă a scăzut de la 36% în 1990 la 10% în 2015, ridicând aproximativ 1,1 miliarde de oameni din sărăcie.
- Rata de înscriere în educația primară a ajuns la 91% global în 2015, comparativ cu 83% în 2000.

Provocări rămase:

- În 2015, aproximativ 800 de milioane de oameni trăiau încă cu mai puțin de 1,25 dolari pe zi.
- Impactul schimbărilor climatice și degradarea mediului rămân preocupări majore, în ciuda progreselor în accesul la apă potabilă și sanitație.

În 2015, ONU a adoptat **Agenda 2030** și a extins MDGs în **Obiectivele de Dezvoltare Sustenabilă (Sustainable Development Goals – SDGs)**, un set de **17 obiective interconectate** cu **169 de ținte**, menite să asigure un echilibru între progresul economic, echitatea socială și protecția mediului.

	MDGs (2000-2015)	**SDGs (2015-2030)**
Număr de obiective	*8*	*17*
Abordare	*Focalizată pe sărăcie, sănătate, educație*	*Dezvoltare integrată: economie, mediu, societate*
Aplicabilitate	*Țările în dezvoltare*	*Toate țările, inclusiv cele dezvoltate*
Sustenabilitate a mediului	*Limitată*	*Esențială (climă, resurse, biodiversitate)*
Incluziune	*Grupuri vulnerabile menționate, dar fără măsuri specifice*	*Egalitate de șanse și reducerea inegalităților (gen, venit, acces la servicii)*

Tabel 1 - abordare comparativă între obiectivele Mileniului și Obiectivele de Dezvoltare Sustenabilă

Aceste obiective precum și modalitățile de monitorizare a progresului care vor fi descrise mai jos se bazează pe decenii de muncă realizate de țări și de Organizația Națiunilor Unite, iar aceste eforturi sunt punctate de momente-cheie:

_Iunie 1992 - Summit de la Rio de Janeiro - **Agenda 21** - un plan cuprinzător de acțiune pentru a construi un parteneriat global pentru dezvoltare sustenabilă.

_Septembrie 2000, New York - Declarația Mileniului adoptată în unanimitate de statele membre ONU.

_2002: **Declarația de la Johannesburg** privind dezvoltarea sustenabilă și Planul de Implementare la Summitul Mondial pentru Dezvoltare Sustenabilă.

_Iunie 2012 - Conferința Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Sustenabilă (Rio+20) din Rio de Janeiro, statele membre au adoptat **„Viitorul pe care ni-l dorim”** un document prin care a fost inițiată stabilirea Obiectivelor de Dezvoltare Sustenabilă (SDGs).

_2013 - Adunarea Generală a înființat un grup de lucru deschis, format din 30 de membri, pentru a dezvolta o propunere privind SDGs.

_Ianuarie 2015 - Adunarea Generală a început procesul de negociere a agendei de dezvoltare post-2015. Procesul a culminat cu adoptarea **Agendei 2030** pentru Dezvoltare Sustenabilă, cu cele **17 SDGs** în centrul său, la Summitul ONU.

Anul 2015 a fost un an semnificativ și prin adoptarea mai multor acorduri majore la nivel internațional - ceea ce demonstrează angajamentul global pentru o dezvoltare sustenabilă și coordonată, necesitatea unei abordări integrate deoarece provocările sunt interconectate, subliniind importanța cooperării internaționale în combaterea lor și a unei viziuni comune.[6]

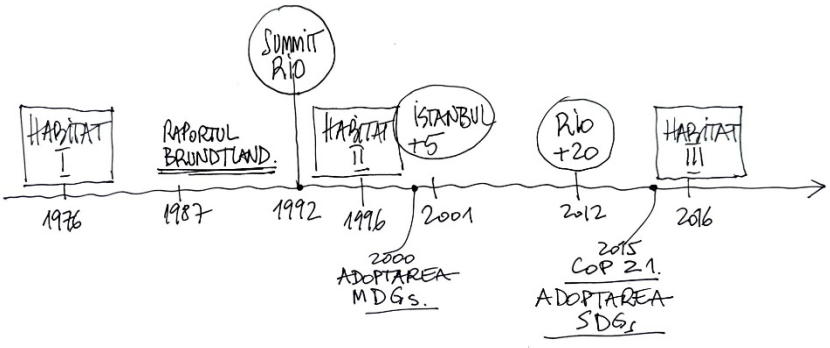

Figura nr. 10 – un cadru pentru dezvoltarea durabilă globală. după: ONU[7]

[6] martie 2015 - Sendai Framework for Disaster Risk Reduction
iulie 2015 - Addis Ababa Action Agenda on Financing for Development
septembrie 2015 - Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development cu cele 17 SDGs, adoptată la Summitul ONU pentru Dezvoltare Sustenabilă din New York.
decembrie 2015 - Acordul de la Paris privind schimbările climatice.

[7] Organizația Națiunilor Unite https://habitat3.org/the-new-urban-agenda

Cele 17 obiectivele ale dezvoltării sustenabile (SDGs[8]):

În cele ce urmează, vom prezenta succint obiectivele ale dezvoltării sustenabile pentru că ele au devenit un reper, atât în plan internațional cât și în țările care își asumă responsabilitatea de a progresa în funcție de aceste referințe, stabilite printr-un proces atât de complex.

	Eradicarea sărăciei în toate formele sale, peste tot în lume.	[7 ținte, 13 indicatori] exemplu: *Ținta 1.1:* Eradicarea sărăciei extreme Indicator: *1.1.1* Proporția populației care trăiește sub pragul internațional al sărăciei (2,15 USD/zi)
	Eliminarea foametei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea agriculturii durabile.	[8 ținte, 14 indicatori] exemplu: *Ținta 2.1:* Asigurarea accesului tuturor la alimente sigure și nutritive Indicator: *2.1.1* Prevalența subnutriției (% din populație)

[8] vom folosi în continuare prescurtarea SDGs - Sustainable Development Goals - pentru că majoritatea referințelor în limba engleză folosesc acest acronim

	Asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării pentru toți, la toate vârstele.	[13 ținte, 28 indicatori] exemplu: *Ținta 3.2:* Reducerea mortalității la copiii sub 5 ani Indicator: *3.2.1* Rata mortalității la copiii sub 5 ani (pe 1.000 de născuți vii)
	Asigurarea unei educații de calitate incluzive și echitabile, și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții pentru toți	[10 ținte, 11 indicatori] exemplu: *Ținta 4.1:* Asigurarea finalizării învățământului primar și secundar Indicator: *4.1.1* Proporția copiilor cu competențe minime în citire și matematică
	Realizarea egalității de gen și emanciparea tuturor femeilor și fetelor	[9 ținte, 14 indicatori] exemplu:*Ținta 5.5:* Participarea femeilor la luarea deciziilor Indicator: *5.5.1* Proporția femeilor în parlamentele naționale și în funcții de conducere

	Asigurarea disponibilității și gestionării durabile a apei și a serviciilor de canalizare pentru toți	[8 ținte, 11 indicatori] exemplu: *Ținta 6.1:* Acces universal la apă potabilă sigură Indicator: *6.1.1* Proporția populației cu acces la apă potabilă sigură
	Asigurarea accesului la energie la prețuri accesibile, fiabile, durabile și moderne pentru toți	[5 ținte, 7 indicatori] exemplu:*Ținta 7.2:* Creșterea ponderii energiei regenerabile Indicator: *7.2.1* Ponderea energiei regenerabile în consumul total de energie
	Promovarea unei creșteri economice susținute, incluzive și durabile, ocuparea deplină și productivă a forței de muncă și muncă decentă pentru toți	[12 ținte, 17 indicatori] exemplu: *Ținta 8.5:* Asigurarea ocupării productive și muncii decente Indicator: *8.5.2* Rata șomajului (% din populația activă)

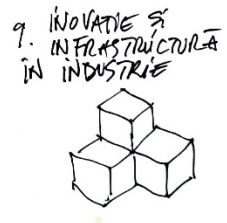	Construirea unei infrastructuri rezistente, promovarea industrializării incluzive și durabile și sprijinirea inovării	[8 ținte, 12 indicatori] exemplu:*Ținta 9.5:* Creșterea investițiilor în cercetare și dezvoltare Indicator: *9.5.1* Cheltuielile pentru cercetare și dezvoltare ca procent din PIB
	Reducerea inegalităților în interiorul țărilor și între țări	[10 ținte, 14 indicatori] exemplu: *Ținta 10.1:* Creșterea veniturilor pentru cele mai sărace gospodării Indicator: *10.1.1* Rata de creștere a veniturilor pentru cele mai sărace 40% dintre gospodării
	**Orașe și comunități durabile**	[10 ținte, 15 indicatori] exemplu:*Ținta 11.1:* Asigurarea accesului la locuințe adecvate și accesibile Indicator: *11.1.1* Proporția populației urbane care trăiește în așezări informale sau locuințe inadecvate

	Asigurarea unor modele de consum și producție durabile	[11 ținte, 13 indicatori] exemplu: *Ținta 12.5:* Reducerea deșeurilor prin reciclare și reutilizare Indicator: *12.5.1* Rata de reciclare națională și cantitatea de deșeuri reciclate
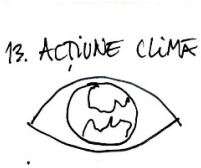	Combaterea schimbărilor climatice și impactul acestora	[5 ținte, 8 indicatori] exemplu: *Ținta 13.2:* Integrarea măsurilor climatice în politici Indicator: *13.2.2* Emisiile totale de gaze cu efect de seră per unitate de PIB
	Conservarea și utilizarea durabilă a oceanelor, a mărilor și a resurselor marine pentru dezvoltarea durabilă	[10 ținte, 15 indicatori] exemplu: *Ținta 14.5:* Protejarea ecosistemelor marine Indicator: *14.5.1* Ponderea zonelor marine protejate în raport cu suprafața totală a apelor naționale

	Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a ecosistemelor terestre, gestionarea pădurilor durabil, combaterea deșertificării, oprirea degradării terenurilor și oprirea pierderii biodiversității	[12 ținte, 14 indicatori] exemplu: *Ținta 15.1:* Conservarea ecosistemelor terestre Indicator: *15.1.1* Suprafața pădurilor ca procent din suprafața totală a terenului
	Promovarea societății pașnice și incluzive pentru dezvoltare durabilă, acces la justiție pentru toți și construirea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelele	[12 ținte, 23 indicatori] exemplu: *Ținta 16.1:* Reducerea tuturor formelor de violență Indicator: *16.1.1* Numărul de omucideri intenționate pe 100.000 de locuitori
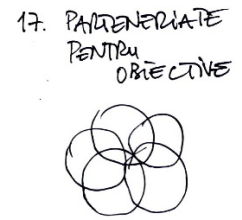	Consolidarea mijloacelor de implementare și revitalizarea parteneriatului global pentru dezvoltare durabilă	[19 ținte, 25 indicatori] exemplu: *Ținta 17.3:* Mobilizarea resurselor financiare pentru dezvoltare Indicator: *17.3.1* Investiții străine directe și remitențe ca procent din PIB

În cele ce urmează, alegem să detaliem **Obiectivul 11 - orașe și comunități sustenabile** pentru că este foarte relevant pentru activitatea profesională pe care o vor avea studenții acestei discipline.

SDG 11 leagă mai multe dimensiuni ale sustenabilității (economică, socială și de mediu) și subliniază importanța proceselor participative în planificarea orașelor, recunoscând rolul comunităților locale în luarea deciziilor.
(detalieri în capitolul 3)

În 2008, pentru prima dată în istorie, populația urbană globală a depășit populația rurală și astfel orașele au devenit centre pentru idei, comerț, cultură, știință și dezvoltare economică și socială, dar au și provocări majore legate de mediu, infrastructură și inegalități sociale.

Obiectivul SDG 11 vizează crearea unor orașe incluzive, sigure, reziliente și durabile, aduce o abordare distinctă față de celelalte obiective prin concentrarea sa exclusiv pe orașe și așezări umane, recunoscând rolul central al urbanizării în atingerea sustenabilității globale. El vizează asigurarea accesului tuturor la locuințe adecvate și la servicii de bază, precum și pe îmbunătățirea mahalalelor, oferirea accesului la sisteme de transport sigure pentru toți, îmbunătățirea siguranței rutiere și promovarea urbanizării incluzive, precum și a capacității de planificare și gestionare participativă, integrată și sustenabilă până în 2030.

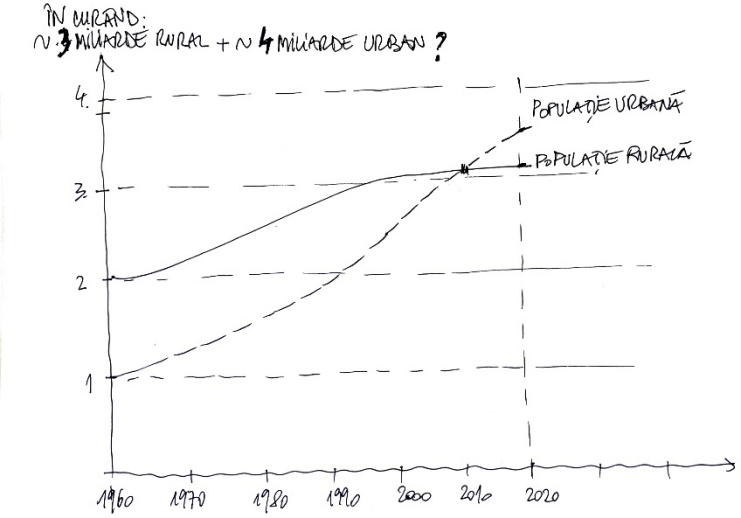

Figura 11 - Banca Mondială în baza datelor ONU.
după: SDG 11 - SDG_Guidelines[9]

Obiectivul este strâns legat de mai multe documente și acorduri internaționale, ceea ce certifică din nou că dezvoltarea urbană sustenabilă nu poate fi abordată izolat, ci necesită o viziune integrată.

SDG 11 nu este doar un obiectiv independent, ci o componentă esențială a agendei globale pentru dezvoltare sustenabilă. Astfel, **Acordul de la Paris** promovează măsuri pentru reducerea emisiilor de carbon și creșterea eficienței energetice în orașe. **Cadrul de la Sendai** pune accent pe consolidarea rezilienței urbane în fața dezastrelor naturale și a altor riscuri. **Noua Agendă Urbană** și **Agenda Urbană Europeană** oferă

[9] https://sdgs.un.org/goals/goal11

direcții pentru planificarea unor orașe mai incluzive, sustenabile și echitabile.

Declarația de la New York subliniază și ea rolul orașelor în integrarea migranților și refugiaților prin asigurarea accesului la locuire și servicii de bază.

Spre deosebire de alte obiective care tratează teme sectoriale (precum educația, sănătatea sau clima), SDG 11 abordează orașele în ansamblu, evidențiind necesitatea unui model integrat de dezvoltare urbană. Dacă SDG 1 (sărăcie) sau SDG 6 (apă și canalizare) tratează aceste aspecte la scară largă, SDG 11 aduce în prim-plan faptul că, **pentru a avea soluții pentru locuințe decente, acces la transport public și servicii de bază este nevoie de un efort de planificare și proiectare urbană.** (detalii în capitolul 4)

Totodată, acest obiectiv 11 recunoaște că dezvoltarea urbană eficientă nu poate fi realizată doar prin măsuri impuse de sus în jos, ci necesită implicarea activă a comunităților locale în procesul de luare a deciziilor.

Cum se măsoară progresul în atingerea SDGs?

Pentru fiecare din obiective, este definit un set de indicatori și de instrumente de monitorizare care ajută la evaluarea performanței fiecărui obiectiv la nivel global, național și local.

Iată câteva modalități de măsurare:

- Indicatori specifici pentru fiecare SDG:

Fiecare dintre cele 17 obiective SDG are un set de indicatori corespunzători care permit evaluarea progresului. Pentru fiecare dintre ei, este colectată informație sistematic și monitorizarea pe scară largă se face prin rapoartenaționale și internaționale.

- SDG Report[10] este publicat anual de Națiunile Unite și prezintă evaluări globale privind progresul în atingerea obiectivelor. Acesta include date, statistici și hărți care ilustrează evoluția diferitelor țări, oferă o vizualizare clară a progresului și a deficitelor existente în fiecare obiectiv, ajutând la înțelegerea contextului global.

- **Indicele de dezvoltare umană - Human Development Index (HDI)**.

Este un instrument cheie în evaluarea progresului global - un indice compus care măsoară dezvoltarea umană, combinând indicatori precum:

1. **Speranța de viață** (indicator de sănătate)
2. **Educația** (măsurată prin durata medie de școlarizare și rata de alfabetizare)
3. **Venitul național brut pe cap de locuitor** (indicator economic)

[10] https://dashboards.sdgindex.org/chapters

HDI este adesea utilizat pentru a compara nivelurile de dezvoltare între țări, confirmând teoriile din cartea „Factfulness” de Hans Rosling.

- Baze de date și rapoarte oficiale:

Organizații internaționale precum Națiunile Unite, Banca Mondială și Organizația Mondială a Sănătății colectează și publică date pe baza indicatorilor SDGs. Fiecare țară raportează periodic progresele sale prin **rapoarte naționale** și **indicatori statistici**.

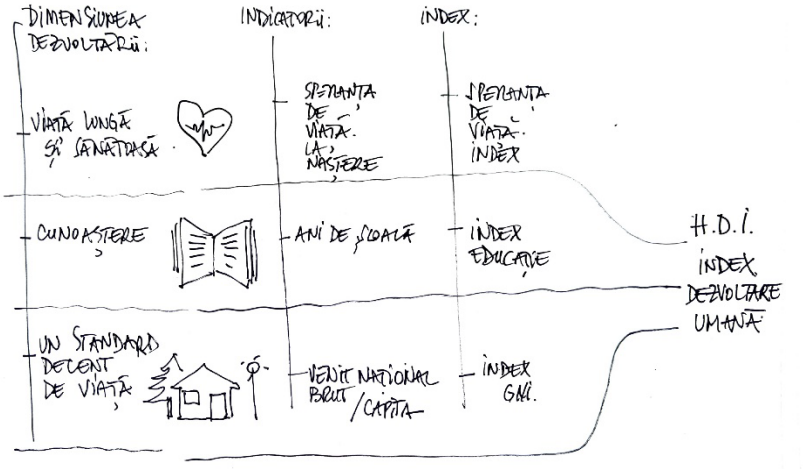

Figura 12 - HDI. după: UNDP - United Nations Development Program[11]

România de exemplu are un indicator de 76.7 din 100 și rezultatele progresului pot fi văzute pe fiecare obiectiv în parte în SDG Report. Măsurarea progresului este esențială pentru a

[11] https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI

înțelege unde se află fiecare țară în procesul de realizare a SDGs și pentru a ajusta politicile și strategiile pentru a asigura atingerea obiectivelor până în 2030.

- Sisteme de monitorizare și evaluare: La nivel național și local, guvernele și instituțiile de cercetare dezvoltă sisteme de monitorizare pentru a urmări implementarea măsurilor și politicilor ce contribuie la SDGs. Aceste sisteme includ atât date cantitative (ex: reducerea emisiilor de dioxid de carbon) cât și calitative (ex: evaluarea participării comunității la procesul decizional).

- Platforme și tehnologii de colectare a datelor: Tehnologiile moderne, precum platformele de date deschise și sistemele de informare geografică (GIS), sunt folosite pentru a urmări și analiza progresul în timp real.

- **Revizuiri internaționale și parteneriate**: În cadrul Forumului Politic de Înalt Nivel (HLPF), țările își prezintă progresul în fața comunității internaționale. Aceste revizuiri permit schimbul de bune practici și colaborarea între state pentru atingerea SDGs.

După această trecere în revistă a obiectivelor de dezvoltare durabilă (SDGs) și a unor modalități de evaluare a progresului în atingerea acestor obiective, avem o înțelegere mai nuanțată a ceea ce înseamnă dezvoltarea și ce corelări se pot face între domeniile dezvoltării.

Din reprezentarea deja binecunoscută cu intersecția cercurilor care reprezintă domeniile de dezvoltare (societate, economie, mediu), putem plasa, în mare, rezultatele unei evaluări. Este

însă necesar ca, la fiecare palier, sa existe repere pentru când e insuficient, destul de bine și bine. Este deci necesară o analiză mai detaliată, care desface fiecare din cele trei sfere ale dezvoltării in componente.

Palierele de analiză din schema de mai jos vor fi folosite în activitățile didactice din cadrul orelor de curs.

Este o metodă de reprezentare care permite cuprinderea rapidă a modului în care o situație poate fi evaluată pe multiple criterii.

Cercul interior - este pentru un punctaj redus pe acel criteriu de analiză. Cercul de mijloc este pentru o stare medie, iar cercul exterior este pentru o stare bună.

Evident, se pot face grile de evaluare care să cuprindă mai mult de trei marje de punctaj, deci cu mai multe cercuri concentrice.

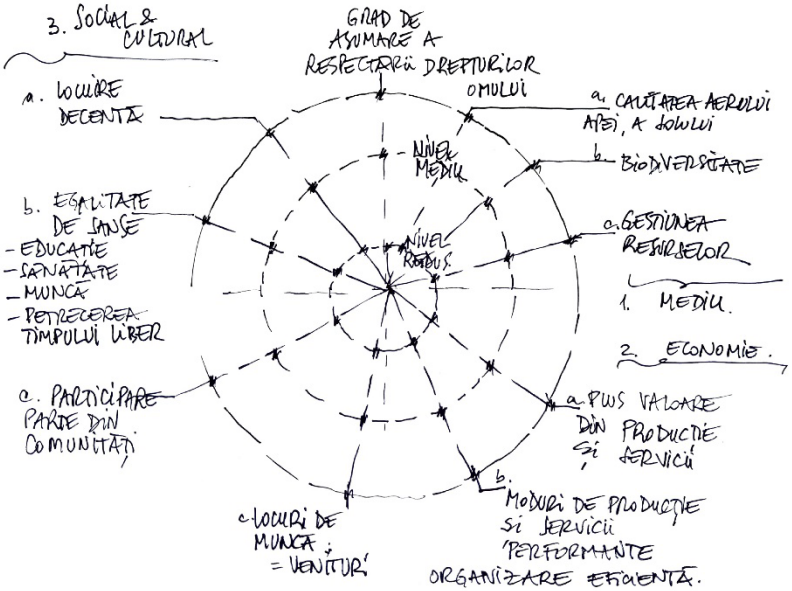

Figura 13 - instrument de analiză pentru exemple și studii de caz

În acest instrument, criteriile sunt următoarele:

1. MEDIU:

a. calitatea aerului, a apei, a solului evitarea poluării sau rezultate în decontaminare
b. menținerea și încurajarea biodiversității, evitarea expansiunii necontrolate a localităților și considerarea naturii ca parte din cadrul nostru de viață
c. gestiune responsabilă a resurselor, reducerea folosirii surselor neregenerabile

2. ECONOMIE:

a. plus valoare din servicii și produse (venituri și pentru buget public din taxe și impozite)
b. moduri de producție performante - organizare eficientă
c. locuri de muncă în producție și prestări servicii (venituri pentru persoanele fizice)

3. SOCIAL ȘI CULTURAL:

a. locuire decentă pentru toate categoriile sociale și condiții de viață adecvate
b. egalitate de șanse în educație, sănătate, dezvoltare personală, muncă și petrecerea timpului liber
c. posibilitate de a participa la dialog și decizii publice, de a fi parte din comunități socio-culturale

Deasemenea, un criteriu de bază - și de aceea amplasat în partea de sus a cercului pentru a acorda atenția cuvenită este cel al asumării respectării drepturilor omului de către persoanele fizice și juridice implicate în situația analizată.

3.
COLABORARE
roluri și etape

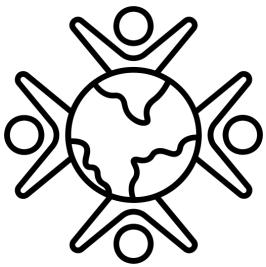

COLABORARE

a. Cele trei sectoare ale societății

Vera MARIN

Am văzut că suntem toți responsabili de protejarea drepturilor omului și de crearea condițiilor necesare pentru dezvoltarea sustenabilă. Doar că modurile de a ne îndeplini aceste responsabilități nu se pot imagina înafara unui cadru legal și administrativ care definește competențe clare și care garantează exercitarea acestor drepturi fundamentale și care facilitează transformarea societății într-una echitabilă și incluzivă în care sunt atinse obiectivele de dezvoltare sustenabilă.

Trebuie deci să vorbim nu doar de persoane fizice, ci și de persoane juridice. O **persoană juridică** este o entitate recunoscută de lege, care poate deține drepturi și care își poate asuma obligații, la fel ca o persoană fizică, însă nu este un individ. Acest concept se aplică organizațiilor, companiilor, instituțiilor sau asociațiilor, care, prin existența lor legală, pot încheia contracte, pot deține proprietăți și pot fi trase la răspundere.

Diferența esențială este că, în timp ce o persoană fizică reprezintă un individ cu identitate și existență umană, o persoană juridică este **o construcție legală creată** pentru a facilita organizarea și gestionarea activităților economice, sociale sau culturale.

Într-o societate, sunt trei sectoare în care sunt create și funcționează persoanele juridice: sectorul public sau guvernamental, cel privat pentru profit (companii mai mari sau mai mici), și sectorul al treilea, denumit și non-profit pentru a face distincția față de sectorul privat pentru profit și respectiv non-guvernamental pentru a face distincția față de cel public.

În fiecare din aceste trei categorii, într-o țară, entitățile / persoanele/entitățile juridice se înființează prin **documente oficiale** care arată obiectivele, tipurile de activități, drepturile și obligațiile respectivei persoane juridice, modul de organizare internă. Aceste documente oficiale sunt hotărâri de guvern, legi, hotărâri de consiliu local (pentru persoanele juridice din sectorul public), act constitutiv (pentru companii), statut și act constitutiv (pentru organizațiile non guvernamentale /asociații și fundații / ONG-uri).

Începem cu companiile private pentru profit pentru că ele sunt cele mai numeroase entități juridice. În general, o companie se înființează prin următorii pași:

1. **Elaborarea actului constitutiv:** se întocmește un document legal (act constitutiv sau statut) care definește informații esențiale, cum ar fi datele fondatorilor, obiectul de activitate, capitalul social și structura organizațională - dar este clar că, această entitate juridică se înființează având obiectivul de a obține plus valoare economică și de a face profitul care se distribuie, ca dividende, către persoanele fizice care au aceste drepturi.

2. **Înregistrarea la autoritățile competente:** actul constitutiv, împreună cu alte documente necesare, se depune la Registrul Comerțului sau la autoritatea relevantă, unde se verifică legalitatea și conformitatea cu reglementările în vigoare.
3. **Obținerea personalității juridice:** după validarea documentelor și înregistrarea companiei, aceasta primește un cod unic de identificare fiscală și dobândește statutul de persoană juridică.
4. **Îndeplinirea formalităților suplimentare:** în funcție de domeniul de activitate, pot fi necesare și alte licențe, autorizații sau înregistrări fiscale.

Înființarea unei asociații non-profit sau non-guvernamentale se realizează în mod asemănător cu o companie privată pentru profit doar că, în funcționarea unei asociații sau fundații, nu există posibilitatea ca vreo persoană fizică să primească dividende din profit pentru că nu există profit înregistrat ca atare chiar dacă poate exista plus valoare economică a entității juridice non-profit (fondurile obținute sunt folosite pentru a îndeplini obiectivele pentru care asociația sau fundația respectivă a fost creată):

1. **Adunarea fondatorilor:** un grup de persoane interesate se reunește pentru a stabili și a aproba documentele de fondare, marcând astfel care sunt obiectivele lor comune, cauzele pentru care se asociază - nu ar trebui să fie interesul economic cel care aduce pe fondatori împreună pentru că, pentru interesul economic, ei se pot asocia pentru a crea o companie.

2. **Elaborarea documentelor:** se redactează statutul și actul constitutiv, documente care definesc scopul, obiectivele, valorile și structura organizațională a asociației.
3. **Înregistrarea oficială:** Documentele sunt depuse la autoritățile competente (de exemplu, Registrul Asociațiilor sau altă instituție similară), pentru a obține personalitate juridică și recunoașterea legală.
4. **Îndeplinirea formalităților suplimentare:** În funcție de domeniul de activitate, pot fi necesare și alte autorizații sau înregistrări fiscale.

Dacă pentru companii sau asociații, este o legătură directă între dreptul la liberă asociere, voința și imaginația unor persoane fizice, pentru crearea unei instituții publice, este necesară implicarea altor instituții publice:

- **Elaborarea cadrului legal:** Se redactează un act normativ (de exemplu, o lege sau o hotărâre guvernamentală) care stabilește obiectivele, atribuțiile și structura instituției.
- **Aprobarea de către autoritățile competente:** Actul normativ este supus aprobării de către instituții precum Guvernul sau Parlamentul, în funcție de natura și nivelul instituției.
- **Publicarea deciziei:** Odată aprobată, decizia este publicată, ceea ce conferă instituției recunoaștere legală și personalitate juridică.

- **Înregistrarea oficială:** Instituția este înregistrată în registrele de specialitate, formalizându-se astfel existența și capacitatea de a funcționa în interesul public.

Acest set de proceduri asigură că instituția publică este creată în mod transparent și legal, având rolul de a implementa măsuri care folosesc resursele publice și de a oferi servicii esențiale comunității.

În fiecare zi a vieții noastre, navigăm între interesele și competențele entităților juridice: cumpărăm produse și servicii și contribuim astfel la plus valoarea economică a acelei companii care furnizează produsul sau serviciul respectiv, lucrăm într-o companie, instituție publică sau într-o asociație non-guvernamentală, suntem beneficiarii unor servicii de educație, sănătate, dezvoltare personală, ne deplasăm cu transportul în comun (serviciu public), folosim apa de la robinet (alt serviciu public ce poate fi administrat de o companie privată pentru profit), etc.

Dacă am face o corelare între statut (misiune și obiective) și portofoliu (experiență concretă) a firmelor, asociațiilor și fundațiilor și a instituțiilor publice în relație cu dezvoltarea sustenabilă, am putea plasa aceste entități juridice în schema care descrie integrarea dintre sferele dezvoltării - social, economic și protecția mediului?

Unde, în schemă, am putea plasa o companie care reușește să facă profit foarte mare, care angajează un număr mare de oameni din acea localitate, dar care deversează deșeurile din

procesul de producție în apa unui lac în care locuitorii orașului respectiv vor să se scalde și în care, până mai ieri, se putea pescui? Dar o companie care are ca obiect de activitate creșterea puieților necesari pentru împăduriri? Dar o asociație non-guvernamentală care reușește să vândă destule produse realizate de persoane cu deficiențe de vedere încât face plus valoare economică?

b. Dezvoltare sustenabilă ca interes public

Vera MARIN

Am văzut deja că instituțiile funcționează ca mecanisme de ordine socială, ghidând modul în care un grup de oameni interacționează și acționează într-o comunitate. Cu un scop clar, instituțiile depășesc intențiile individuale, stabilind regulile care modelează viața și relațiile noastre cotidiene.

Când vorbim despre „instituții", în această lucrare, ne referim la organizațiile formale care mențin ordinea socială și sunt studiate în domenii precum știința politică, economia și sociologia. De exemplu, Émile Durkheim a descris sociologia ca fiind știința instituțiilor, a genezei și a funcționării acestora. În plus, instituțiile sunt fundamentale și în drept, oferind cadrul prin care sunt create și aplicate regulile care guvernează viața politică și socială.

Tot cuvântul „instituție" este însă folosit și pentru obiceiuri sau modele de comportament esențiale pentru funcționarea unei societăți. Această abordare nu poate fi acoperită în lucrarea de față.

Este însă foarte important de reținut că, un profesionist al mediului construit are nevoie de colaborare cu specialiști care au instrumentele necesare pentru înțelegerea motivațiilor și a comportamentelor oamenilor. Doar astfel putem fi siguri că propunerile de transformare a spațiului răspund la nevoile reale ale acelor oameni.

Dacă ne referim însă la instituțiile care au obligația de a lucra pentru exercitarea drepturilor omului (mai ales a celor care au o reflectare directă în spațiu), putem să facem mai evidentă legătura între dezvoltare și drepturile omului, precum și o clarificare a atribuțiilor care revin entităților juridice pentru a face ca acea dezvoltare să fie sustenabilă.

Atunci când cineva are un drept, asta implică că altcineva – fie statul, fie societatea sau alte instituții – are responsabilitatea de a crea condițiile necesare pentru ca acel drept să fie respectat. De exemplu, dacă ai dreptul la educație, asta înseamnă că statul trebuie să asigure accesul la școli, profesori calificați și resurse educaționale, astfel încât dreptul tău să poată fi exercitat în practică. Drepturile și obligațiile merg mână în mână: pe măsură ce tu beneficiezi de un drept, altcineva trebuie să acționeze pentru a-l proteja și a-l implementa în mod efectiv.

Exemplul folosit pentru imaginea de mai sus este cel al unui copil - care are dreptul valid la educație. Însă, dacă în localitatea respectivă, acel copil nu are acces la o școală, înseamnă că responsabilitatea autorităților publice locale nu a fost asumată pentru ca dreptul copilului la educație să fie exercitat.

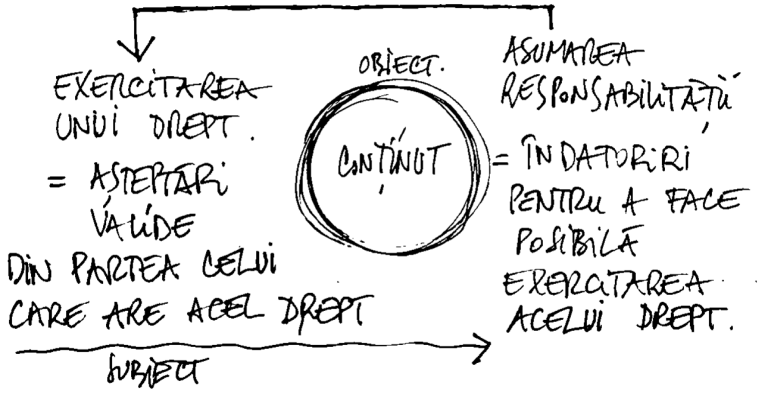

Figura 14 - corelarea între un drept valid și responsabilitățile societății pentru ca acel drept să fie exercitat –
după: The Owls, companie de consultanță, UN HABITAT[12]

Sunt patru moduri prin care se poate asigura respectarea unui drept (Johnson, 2004), iar aceste patru moduri lucrează împreună pentru a crea un cadru în care drepturile sunt nu doar recunoscute, ci și puse în practică în mod constant și eficient:

1. **Respectarea directă:** Instituția sau persoana implicată trebuie să se asigure că toate acțiunile sale sunt în conformitate cu acel drept, integrându-l în mod constant în activitatea zilnică.
2. **Protejarea față de alții:** Pe lângă respectarea directă din propria activitate, este important ca instituțiile și membrii societății să se asigure că și alții respectă acel drept, creând un mediu de sprijin reciproc.

[12] Human Rights Based Approach to Development, UN Habitat, Urban Johnson: https://youtu.be/qNdj-A-AI-4

3. **Promovarea și facilitarea:** Aici intră eforturile de a informa, educa și motiva comunitatea să respecte dreptul respectiv, astfel încât acest comportament să devină o normă socială.
4. **Oferirea directă a resurselor necesare:** În unele situații, este necesar ca instituția să furnizeze direct servicii, infrastructură sau resurse care să permită exercitarea efectivă a dreptului.

Pentru a înțelege mai bine aceste patru moduri, exemplul de mai jos explică rolul instituțiilor în respectarea dreptului la condiții de viață decente - și arată cum locuința adecvată este temă principală de acțiune pentru autoritățile publice:

Ce responsabilități are un guvern (național sau local) în legătură cu dreptul la o locuință adecvată?

1. **Respectarea directă:** Guvernul trebuie să se asigure că nu se fac evacuări forțate, că oamenii pot locui în siguranță.
2. **Protejarea față de alții:** Este responsabilitatea guvernului să verifice că și companiile și alte entități private respectă standardele de calitate necesare pentru o locuință adecvată, nu fac evacuări, etc..
3. **Promovarea și facilitarea:** Guvernul trebuie să pregătească, să aprobe și să implementeze un plan de locuire la nivel național sau local, care să reglementeze și să susțină acest drept.

4. **Oferirea directă a resurselor necesare:** Guvernul trebuie să intervină prin oferirea de locuințe pentru persoanele fără adăpost sau prin acordarea de subvenții celor care nu își permit plata chiriei.

Se pune însă și întrebarea legată de cum sunt definite obiectivele și acțiunile concrete pentru a opera în fiecare din aceste moduri de abordare prin care autoritățile publice asigură exercitarea drepturilor? **Cum sunt deci definite țintele de dezvoltare? Cine le definește și în funcție de ce repere?**

Știm deja că orașele ar trebui să asigure condiții care urmează standardele cerute de drepturile omului: acces la servicii de educație și sănătate, rețele edilitare, locuințe decente pentru toți locuitorii, infrastructură de transport, siguranță în spațiile publice, etc. Sunt însă aceste repere clar asumate ca responsabilități de către instituțiile publice? Dar de către entitățile juridice pentru profit sau de cele non-guvernamentale? Există un acord clar între toate cele trei sectoare ale societății despre aceste standarde sau ele sunt descrise doar în linii mari, ca obiective generale?

În figura de mai jos, este reprezentată o relaționare între impactul dorit (rezultatele așteptate) și respectiv procesul prin care s-au obținut acele rezultate (pașii, etapele, modul de alocare a resurselor, etc.).

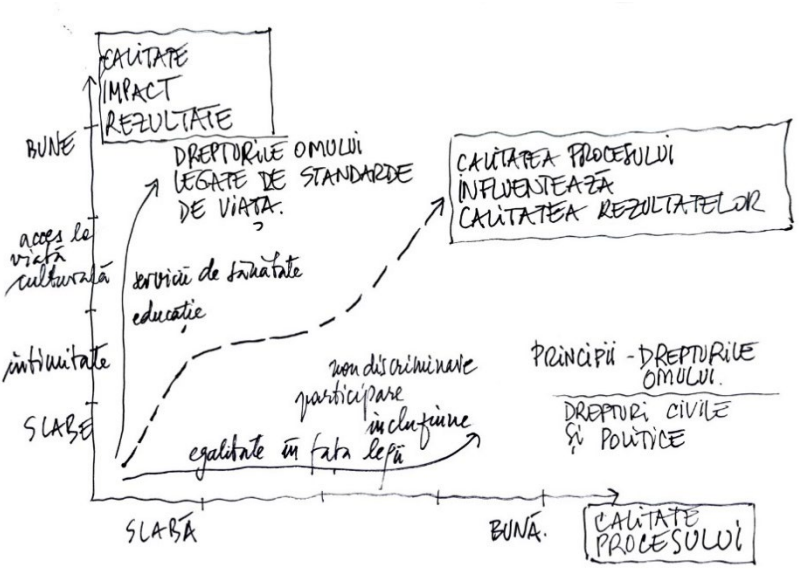

Figura 15 - corelarea între impactul dorit și procesul prin care se ating rezultatele - după: The Owls, companie de consultanță, UN HABITAT[13]

Nu doar rezultatele ar trebui corelate cu drepturile omului, ci și procesul - care trebuie să respecte, la rândul său, egalitatea oamenilor în fața legii, principiul non-discriminării, dreptul lor de a participa, etc. **Iar calitatea rezultatelor și calitatea procesului merg mână în mână.**

Un proces lipsit de transparență, care favorizează o anumită categorie de locuitori în detrimentul altora, în care o parte din resurse sunt capturate de cei care sunt în poziție de decizie, poate duce la rezultatele promise, dar fără eficiența sau eficacitatea pe care le-ar fi asigurat un proces corect.

[13] Human Rights Based Approach to Development, UN Habitat, Urban Johnson: https://youtu.be/qNdj-A-AI-4

Un proces cu multă preocupare pentru aplicarea corectă a legislației dar care nu a asigurat suficiente resurse pentru rezultate descrise în detaliu va avea rezultate mai slabe.

În țările în care democrația reprezentativă este funcțională și în care, de mai multe decenii, au fost implementate numeroase măsuri, putem vorbi de o experiență a instituțiilor (și pentru fiecare în parte dar și pentru colaborare) astfel încât să fie obținută și calitatea procesului și rezultate de calitate. Aceste rezultate nu satisfac doar interese individuale ci, așa cum am stabilit, urmăresc rezolvarea unor nevoi comune pentru mulți oameni.

Totodată, dezvoltarea înseamnă și răspunsuri la nevoile unor persoane care nu se pot apăra singure sau care nu pot ieși singure din cercul vicios al sărăciei (așa cum a fost explicat în capitolul anterior). Nu este o societate dezvoltată aceea în care există infrastructură dar oamenii cu venituri reduse nu au acces.

Definim deci interesul public ca fiind nevoile, valorile și beneficiile care ar trebui să fie garantate pentru întreaga comunitate și pentru persoanele vulnerabile din acea comunitate.

În esență, interesul public reflectă conceptul de "bine comun", asigurând că resursele și oportunitățile sunt distribuite în mod echitabil.

Termenul „bine comun” a fost folosit în moduri diferite și nu are o definiție unică. În general, concepțiile filozofice despre binele comun se împart în două categorii:

- Concepțiile care spun că binele comun este ceea ce este împărtășit de toți, și benefic pentru toți sau pentru majoritatea membrilor unei comunități. În funcție de perspectivă, aceste concepții pot specifica exact care valori sau factori sunt considerați benefici pentru toți.
- Concepțiile care argumentează că binele comun rezultă din participarea colectivă în stabilirea unei voințe comune. Cu alte cuvinte, binele comun apare atunci când oamenii se implică împreună și își respectă reciproc demnitatea și drepturile.

Acest mod de înțelegere arată că binele comun poate fi văzut atât ca un set de beneficii concrete, cât și ca rezultatul colaborării și respectului reciproc într-o comunitate. Prin urmare, și în modul în care înțelegem binele comun, ne interesează atât rezultatele (beneficiile) cât procesele prin care ne punem de acord asupra beneficiilor pe care să le urmărim.

În democrația reprezentativă, prin vot, cetățenii desemnează **reprezentanți care să acționeze în interesul întregii comunități.** Astfel, un număr relativ mic de reprezentanți aleși de cetățeni, dețin puterea de a decide asupra aspectelor care afectează viața multora. Acești reprezentanți au fost încredințați cu această responsabilitate și, de aceea, trebuie să acționeze cu atenție și responsabilitate, respectând așteptările alegătorilor. Candidații pentru pozițiile de primar sau consilier local ar trebui să identifice obiectivele comune care interesează cât mai mulți locuitori ai orașului și să includă în programul lor electoral modalități concrete de a atinge aceste obiective. Astfel, dacă un număr suficient de cetățeni se recunoaște în propunerile unui

partid sau lider politic, ei vor fi, într-adevăr, reprezentați în deciziile politice.

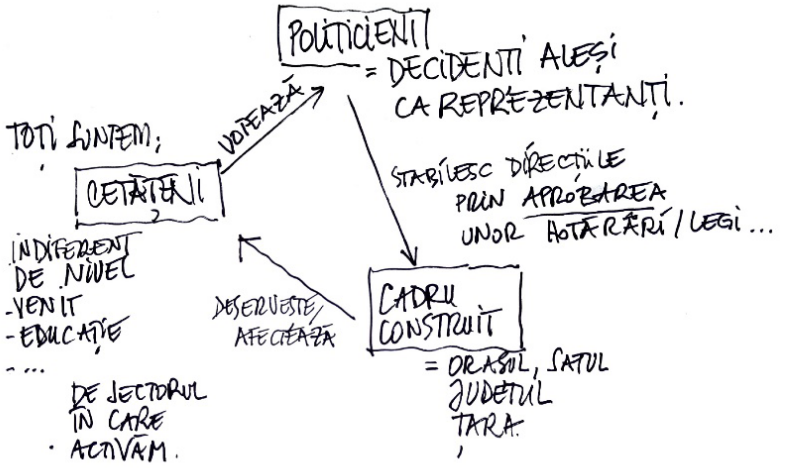

Figura 16 - după: Orașul negociat [14] (Marin, 2015)

Principiile pe care se bazează democrația reprezentativă se aplică atât în cazul guvernării la nivel central sau național, cât și la cel al administrației publice locale. Ele sunt esențiale pentru a înțelege cum se iau deciziile. La nivel local, este oarecum mai ușor de urmărit modul în care deciziile publice influențează în mod direct realitatea fizică a unei localități.

Țintele, adică obiectivele și prioritățile care ghidează dezvoltarea societății, sunt stabilite de reprezentanții aleși. Dar dacă democrația reprezentativă este completată și cu

[14] capitolul Orașul Negociat - În Orașul - un manual de utilizare, https://urboteca.ro/orasul-un-manual-de-utilizare

metode de **democrație participativă,** aceste ținte sunt și rezultatul unor dezbateri publice, ale unor opțiuni discutate și al consensului între diferite forțe politice și sociale. Astfel, viziunile colective și promisiunile electorale se transformă în obiective concrete, menite să răspundă nevoilor și aspirațiilor cetățenilor. (vezi și capitolul 4 - secțiunea b - bună guvernare)

Resursele publice provin din taxele și impozitele plătite de fiecare cetățean, de fiecare entitate juridică din mediul privat (cu sau fără profit). Pentru acest motiv este important ca utilizarea fondurilor publice să urmeze interesul public.

Atunci când o persoană decide cum să folosească resursele familiei, aceasta este responsabilă față de membrii familiei care au contribuit la crearea acestor resurse. În cazul resurselor publice, deciziile privind modul în care sunt folosite trebuie să fie publice și să fie susținute prin argumente în fața întregii comunități.

Odată ce țintele au fost stabilite, administrația publică – în special partea sa executivă – este responsabilă pentru definirea detaliată și pentru implementarea măsurilor care să conducă la obținerea acelor rezultate. Demersul implică colaborarea cu experți, consultarea societății civile și coordonarea între diverse instituții. În esență, în timp ce reprezentanții aleși stabilesc direcția și prioritățile, partea executivă a administrației publice transformă aceste ținte în acțiuni concrete, asigurând că drepturile și nevoile publice sunt protejate și promovate. (vezi capitolul 4).

c. Interese și surse ale puterii pentru transformarea spațiului

Vera MARIN

Am putut vedea în secțiunea anterioară că binele comun este greu de definit și că, deși este de competența administrației publice să decidă asupra țintelor de dezvoltare, interesul public poate fi invocat de oricine: cetățeni, organizații civice, investitori, oameni de afaceri, aleși locali, urbaniști, legiuitori, etc.

De multe ori, cei care iau decizii pentru că sunt reprezentanți aleși prin vot afirmă că sunt singurii îndreptățiți să primească recunoaștere pentru definirea interesului public. Ei au ca argument faptul că sunt atât reprezentanții aleși ai cetățenilor cât și că sunt în măsură să afle de la funcționarii publici informații care sunt deținute de autoritatea publică locală. (datele deschise nu sunt încă o practică suficient de răspândită).

Însă, mai ales în instituțiile publice mari, corelarea între diverse domenii este adesea greu de făcut: fiecare direcție sau serviciu are propriile perspective asupra a ceea ce este important pentru oraș. Este însă adevărat că ei dețin informații la zi despre veniturile și cheltuielile unei administrații publice locale, iar aceste informații sunt esențiale pentru a putea evalua și posibilitățile concrete de a acționa pentru binele comun.

În linii mari, veniturile unei primării provin din diverse surse, atât proprii, cât și de la bugetul de stat. cele proprii sunt sursele directe de finanțare ale primăriei, colectate la nivel local: impozite și taxe locale (impozit pe clădiri, terenuri, auto, taxe de eliberare acte etc.), venituri din concesiuni și închirieri (chiria spațiilor comerciale, a terenurilor publice etc.), taxe și tarife pentru servicii publice (salubrizare, parcări, transport public etc.), amenzi și penalități (sancțiuni aplicate conform legislației locale).

O altă categorie de venituri provine de la transferuri de la bugetul de stat: cote defalcate din impozitul pe venit (un procent din impozitul pe salarii care merge la ANAF - Administrația Națională a Finanțelor Publice - revine primăriei), sume alocate din TVA (pentru educație, sănătate, infrastructură etc.) dar și transferuri pentru proiecte speciale sau pentru echilibrarea bugetelor locale (iar aici relația între reprezentanții aleși la nivel local și cei de la nivel central este una foarte importantă dacă fondurile de care dispune administrația centrală se alocă discreționar către administrația locală).

O categorie de venituri care este condiționată de capacitatea autorității publice locale să convingă cu propuneri argumentate prin cereri de finanțare este cea a fondurilor externe nerambursabile: finanțări din fonduri europene (pentru dezvoltare urbană, infrastructură, mediu etc.), granturi și donații de la instituții internaționale sau ONG-uri.

În ceea ce privește cheltuielile, ele sunt împărțite în două mari categorii: **cheltuieli de funcționare** și **cheltuieli de dezvoltare**.

Cheltuielile de funcționare acoperă costurile zilnice ale administrației locale: cheltuieli de personal (salarii pentru funcționari, poliție locală, profesori etc.), bunuri și servicii (facturi la utilități, consumabile, întreținere clădiri publice), subvenții pentru servicii publice (transport public, termoficare, salubrizare), asistență socială (ajutoare sociale, locuințe pentru persoane vulnerabile), cultură, sport și recreere (finanțare pentru evenimente, teatre, biblioteci, baze sportive).

Cheltuielile de dezvoltare vizează investiții pe termen lung pentru modernizarea orașului: infrastructură rutieră (modernizare străzi, poduri, piste de biciclete), spații publice amenajate și modernizate (parcuri, scuaruri, spații verzi publice), piețe agro-alimentare, construcție sau renovare de licee, școli și grădinițe, spitale, centre medicale locale, gestionarea deșeurilor, siguranță publică.

Păstrarea unui echilibru între venituri și cheltuieli este o provocare. Dacă veniturile sunt mai mari decât cheltuielile , adică acea primărie are un excedent bugetar, acesta poate fi folosit pentru investiții viitoare - dar, de cele mai multe ori, având în vedere diversitatea nevoilor și amploarea ambițiilor de dezvoltare, excedentul bugetar nu demonstrează cât de bogată este o primărie ci cât de greu ia decizii sau cât de limitată este capacitatea funcționarilor și a decidenților să facă să se întâmple dezvoltarea urbană.

De cele mai multe ori, cheltuielile sunt mai mari decât veniturile ceea ce este o situație de **deficit bugetar** care trebuie acoperit prin împrumuturi (care au, la rândul lor dobânzi) sau prin

ajustarea cheltuielilor. Fondurile nerambursabile sunt o resursă importantă pentru dezvoltare prin investiții care transformă spațiul însă ele funcționează pe principiul rambursării cheltuielilor deja făcute de către o autoritate publică - deci trebuie să existe capacitate financiară de a avansa fondurile necesare pentru a face acele cheltuieli.

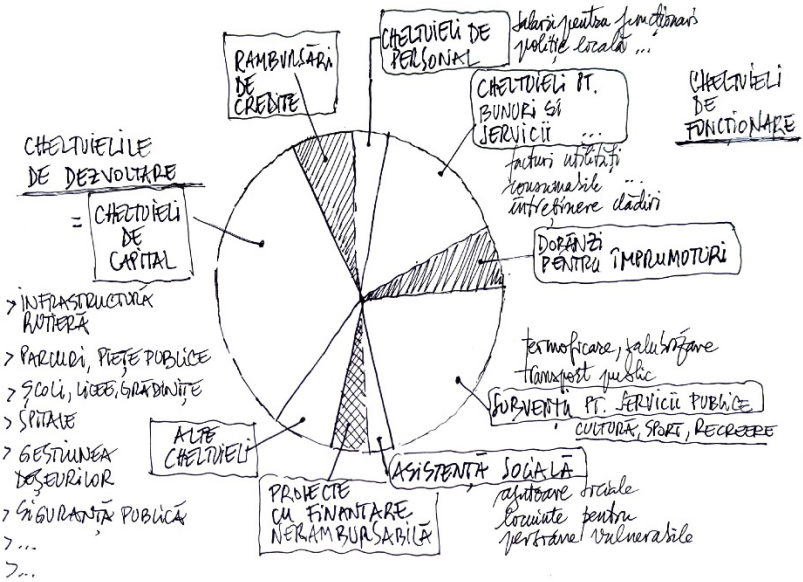

Figura 17 - după: Funky Citizen[15]

La rândul lor, arhitecții și urbaniștii, dar și ingineri cu diversele lor specializări - cer să fie apreciați pentru că ei sunt cei care, înainte ca transformările să devină realitate, le imaginează și le desenează.

[15] Ghidul tău pentru bugete locale: https://funky.ong/partea-i-ghid-despre-bugetele-locale/

Investitorii spun și ei că, fără contribuția lor cu resurse financiare și organizarea necesară pentru implementare, desenele rămân doar pe hârtie, indiferent de aprobările obținute.

Și cetățenii obișnuiți, deși nu au fonduri sau putere de decizie, sunt preocupați de soarta orașului lor și doresc, din ce în ce mai mult și în România, să participe la pregătirea acestor transformări.

Actor urban = deținător de interese (*stakeholder*)

În procesele de transformare a spațiului, fie că vorbim de dezvoltare urbană sau de zone rurale, este esențial să analizăm **sistemul de actori implicați (actorii și relațiile dintre aceștia)**. Un actor urban este o persoană interesată de schimbarea orașului, fie în ansamblu, fie într-o anumită zonă.

Definiția este intenționat destul de vagă astfel încât să includă atât indivizi, cât și entități juridice, sau grupuri de diverse dimensiuni, fie din sfera publică, fie din mediul privat (pentru profit sau non-profit). Aceasta acoperă atât pe cei care au competențe de decizie sau care pot dispune de resurse financiare, cât și pe cei care sunt afectați de aceste schimbări.

Acești actori – de la investitori și dezvoltatori privați, la autorități publice și comunități locale – aduc în discuție interese care nu sunt întotdeauna aliniate. Pe de o parte, avem interese private care urmăresc profit și eficiență economică, iar pe de altă parte, interese publice orientate spre bunăstarea generală, incluziune socială și protecția mediului.

Interes - este un cuvânt care are conotații negative. În discursurile din media, se folosesc expresii precum „grupuri de interese” sau acțiuni „din interes” ca să sublinieze ceva imoral sau de criticat. Totuși, poate că este timpul să regândim acest termen, deoarece interesul poate fi de foarte multe feluri.

Interesul unui actor urban poate fi exprimat activ – prin participarea directă în procesul de schimbare – sau poate fi dedus, în cazul celor pasivi care suportă consecințele transformărilor. Cel puțin la nivel de principiu, ar putea și cei pasivi să ceară măcar reprezentare din partea aleșilor locali, să reacționeze dacă sunt informați despre pregătirea unei intervenții, etc. (vezi și capitol 4 - secțiunea b dedicată bunei guvernări).

Analiza sistemului de actori ne ajută să înțelegem nu doar cum se manifestă aceste interese în cazul fiecărui actor, ci și cum se interconectează actorii în procesele de analiză, decizie și în implementarea intervențiilor de transformare a spațiului. Prin înțelegerea acestor dinamici, putem descoperi surse de tensiune, dar și oportunitățile de colaborare esențiale pentru a atinge obiectivele de dezvoltare sustenabilă.

Astfel, această abordare nu doar că evidențiază conflictele potențiale dintre interesele actorilor, ci oferă un cadru pentru a armoniza priorități, pentru a ne asigura că transformările aduse spațiului răspund nevoilor într-un mod care se aliniază cu binele comun / interesul public.

În spațiu, tensiunile dintre interesul individual și cel comun se reflectă adesea destul de limpede. activitatea de planificare și

proiectare urbană (așa cum este explicat în capitolul următor) vine în întâmpinarea acestor tensiuni, facilitează negocieri și uneori chiar tranșează (cu argumente cât se poate de solide), prin soluțiile de transformare a spațiului, conflictele.

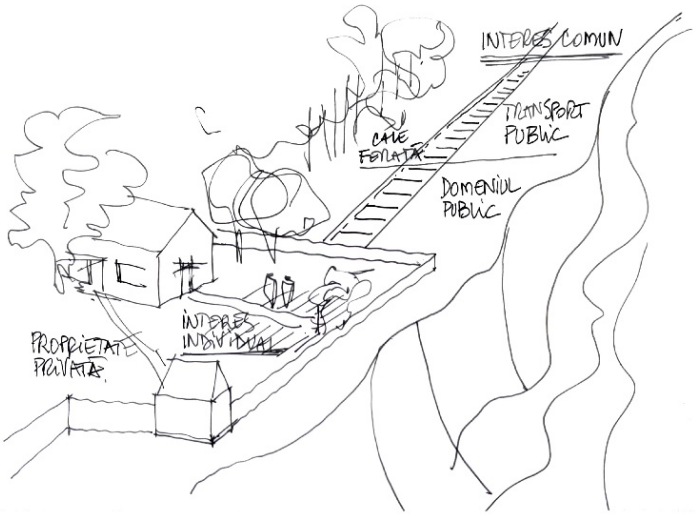

Figura 18 - după: Jean Jaques Sempe [16]

Pentru a înțelege nu doar natura motivațiilor fiecărui actor cât și resursele de care dispune fiecare și respectiv posibilitățile concrete de relaționare cu ceilalți actori din sistem, este nevoie să vedem, în detaliu, care este sursa de care dispune fiecare - natura și intensitatea puterii de a influența pe ceilalți.

[16] Tout Se Complique - Jean-Jacques Sempé

1. **Sursele de putere în societate** sunt diverse și fiecare influențează modul în care se iau deciziile și se structurează relațiile între oameni. O simplificare bazată pe materialul propus de Eric Liu[17]:
2. **Forța fizică – controlul mijloacelor de forță:** Aceasta se referă la capacitatea de a exercita control direct prin mijloace fizice, cum ar fi armamentul, forțele militare sau poliția. În situații de criză, puterea fizică poate impune ordinea imediat, dar depinde mult de context și, de obicei, nu este sustenabilă pe termen lung într-o societate democratică.
3. **Banii – posibilitatea de a cumpăra alte surse de putere:** Banii oferă acces la resurse și influență. Ei pot fi folosiți pentru a achiziționa influență politică, pentru a finanța campanii sau pentru a susține inițiative care altfel ar rămâne neîmplinite. Cu banii, se pot cumpăra servicii, expertiză sau chiar puterea de a schimba decizii, fiind astfel un instrument esențial pentru consolidarea altor forme de putere.
4. **Legea – folosirea instituțiilor statului:** Legea stabilește regulile și normele care ghidează comportamentul în societate. Prin instituțiile statului (instanțe, poliție, agenții de reglementare), legea se impune și determină ce este permis și ce nu. Aceasta reprezintă o sursă de putere, deoarece permite statului să controleze comportamentul cetățenilor și să mențină ordinea socială.

[17] Eric Liu: How to understand power | TED Talk

5. **Normele sociale – așteptările și valorile comunității:** Normele sociale sunt convențiile nescrise care determină ce este considerat acceptabil sau corect într-o comunitate. Ele funcționează de la egal la egal, deoarece oamenii se conformează adesea la ceea ce cred că este bine sau la ceea ce aprobă cei din jur. Această presiune socială poate influența comportamentul mai eficient decât orice lege, întrucât este adânc înrădăcinată în valorile și tradițiile comunității.
6. **Ideile și cunoașterea care inspiră schimbarea:** Ideile pot avea o putere imensă dacă reușesc să motiveze oamenii să își schimbe mentalitatea și comportamentul. O idee puternică poate transforma societatea fără a recurge la forță fizică sau bani, devenind catalizatorul unor mișcări sociale care schimbă cursul istoriei.
7. **Numărul de oameni – puterea mulțimii:** Când interesele sunt exprimate colectiv, numărul mare de oameni poate crea o forță de neoprit. Mulțimea are puterea de a influența deciziile politice și de a impune schimbări atunci când cerem drepturi sau când ne mobilizăm în mod organizat. Aceasta este baza mișcărilor sociale și a protestelor, care pot transforma societatea prin voința colectivă.

Aceste surse de putere nu funcționează izolat, ci interacționează și se combină. Înțelegerea lor este esențială pentru a analiza cum se formează și se exercită puterea în diverse contexte sociale.

Aleșii locali: primari și consilieri

În mod obișnuit, actorii urbani sunt clasificați în funcție de interesele specifice sectorului în care activează. Cei din sectorul public – reprezentanții aleși prin vot – este de presupus că acționează în numele interesului comun.

Sursa de putere pe care o au este cea conferită de legislație care definește competențele ***forului decizional*** *(consilier local și primar/președinte de consiliu județean în administrația publică locală sau de membru al parlamentului pentru instituțiile publice centrale). O altă sursă de putere foarte importantă în transformarea spațiului este cea legată de* ***fondurile publice****: banii publici care ar trebui să urmeze interesul public.*

Așa cum am discutat anterior, rolul primarilor și consilierilor locali, definit prin legislație și prin principiile democrației reprezentative, este de a asigura o dezvoltare echilibrată a orașului. Totuși, mulți consilieri locali nu au o înțelegere clară a ceea ce înseamnă dezvoltarea sustenabilă, fiind adesea prinși în jocuri de putere și preocupați de menținerea poziției lor decizionale.

Această motivație poate fi benefică pentru interesul comun atunci când menținerea în funcție depinde de satisfacerea unui număr cât mai mare de alegători. În societățile cu o tradiție democratică îndelungată, aleșii locali sunt obligați să raporteze sistematic activitatea lor și să justifice deciziile luate, oferind argumente pentru fiecare acțiune întreprinsă.

Funcționarii publici

Persoanele care au statut de funcționar public (angajați prin concurs) precum și personalul contractual care lucrează în direcții, departamente, servicii din organigrama instituției respective ar trebui să se concentreze pe interesul comun și să asigure administrarea eficientă a resurselor.

Sursa de putere pe care o au este cea conferită de legislație - organigrama unei instituții publice arată exact rolul și metodele cu care lucrează fiecare angajat. Dar angajații unei instituții publice au și puterea cunoașterii - ei sunt profesioniști cu specializare relevantă pentru poziția pe care o ocupă.

Figura 19 - organigrama unei primării - după: organigrama orașului Tulcea[18]

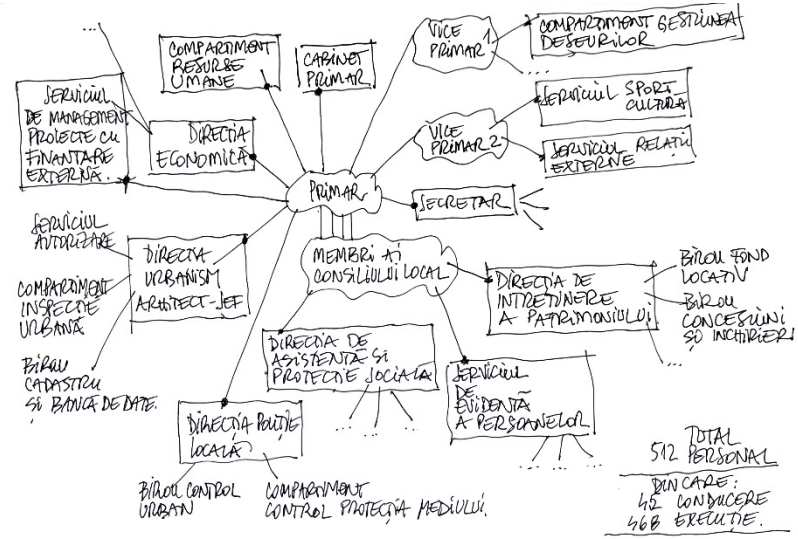

[18] https://biancaiorga.weebly.com/structura-organizatorica.html

Transformările mediului construit necesită eforturi susținute uneori pe zeci de ani. De aceea, o inițiativă importantă lansată de un primar sau un ministru trebuie să fie continuată și de următorul, pentru a nu se irosi energia deja investită. Angajații instituției publice trebuie să contribuie la atingerea unor obiective pe termene care depășesc durata unui mandat electoral.

În administrația publică locală, primarul, ca șef al executivului, joacă un rol esențial în recunoașterea performanțelor angajaților din instituția publică respectivă, în baza unei evaluări care ar trebui să se bazeze pe criterii obiective, clare și transparente. Astfel, se asigură un mediu de lucru corect și orientat spre interesul comun, contribuind la o dezvoltare durabilă a comunității.

Dezvoltatori imobiliari

Da, scopul principal al unei companii care face dezvoltări imobiliare este de a obține profit. Fără această motivație, nu ar depune eforturi pentru a asambla un proiect complex și pentru a-și asuma riscurile implicate. În esență, ei caută să minimizeze riscurile și să maximizeze profiturile, preferând investiții cât mai mici pentru a obține câștiguri cât mai mari.

Sursa de putere pentru dezvoltatorii imobiliari este legată de capacitatea lor de a găsi fondurile necesare pentru a transforma spațiul, dar și, indirect, de a identifica și a plăti pentru ideile celor cu putere de cunoaștere.

Dezvoltatorii identifică oportunități de dezvoltare ca și cum ar asambla un puzzle: găsesc terenuri potrivite, asigură finanțarea necesară (de regulă, prin credite sau investiții din partea băncilor și companiilor de investiții), sunt clienți pentru companiile de proiectare și fac demersurile necesare pentru autorizarea construcțiilor și pentru realizarea proiectului. Fie că este vorba de un ansamblu rezidențial, de un mall, de o clădire de birouri sau de un hotel, principiile sunt aceleași.

De obicei, ei nu gestionează direct afacerea după finalizarea construcțiilor, ci fie sunt angajați de un operator specializat care va organiza funcționarea hotelului, a clădirii de birouri, etc., fie vând dezvoltarea imobiliară către cei interesați.

În ceea ce privește relațiile cu ceilalți actori, dezvoltatorii trebuie să îndeplinească niște standarde și urmează condițiile impuse de instituțiile publice. În relație cu cei care cumpără sau închiriază respectivele spații, cei care vor să își păstreze reputația, se străduiesc să facă proiecte de calitate atât pentru a satisface nevoile utilizatorilor acelor spații și amenajări.

Corupția strică sistemul de echilibru între interesele și puterile actorilor și, atunci când vorbim de afaceri imobiliare, riscul de a cumpăra nu doar servicii și pricepere, ci și putere de decizie este ridicat.

Firme de proiectare și execuție

La fel ca orice altă companie, și firmele de proiectare și cele de execuție pentru construcții și amenajări sunt create pentru a obține profit. Indiferent dacă lucrează pentru mediul privat sau

pentru administrația publică, este esențial să aibă un renume solid și să atragă profesioniști de înaltă calitate.

Sursa de putere pentru firmele care fac servicii de proiectare și execuție este legată de capacitatea lor de a găsi, prin cunoștințe de specialitate, cele mai bune soluții.

Arhitectura și Urbanismul sunt profesii reglementate - acest lucru înseamnă că organizațiile profesionale nu acordă drept de coordonare a documentațiilor decât după ce candidații fac dovada că au nu doar studii în domeniul respectiv, ci și cunoștințele și experiența necesare pentru a-și putea asuma responsabilitatea transformării spațiului în moduri care feresc pe oameni de riscuri.

În aceste companii, este foarte important și aportul inginerilor specializați în rezistența structurală, rețele și instalații, drumuri, dar și a profesioniștilor specializați în peisagistică, în management de proiect, etc.

Pentru ca o firmă de proiectare sau de execuție să fie competitivă, este crucial să își construiască un portofoliu robust care să ateste calitatea serviciilor oferite. Succesul unei companii se măsoară prin proiectele realizate și recunoașterea lor în rândul investitorilor din sectorul privat, precum și prin participarea la licitațiile organizate de administrația publică, fie la nivel central, fie local.

Deținătorii de proprietăți imobiliare

Utilizatorii spațiului care sunt și proprietari de imobile, au interes pentru a avea un cadru de viață plăcut, dar pot fi uneori tentați să reducă discuția la avantajele directe pentru ei ca indivizi. O înțelegere mai de ansamblu poate fi însă sprijinită printr-un context de dialog.

Proprietarii au libertatea de a-și folosi terenurile și clădirile fără restricții nejustificate. Totuși, regulile de construire, menite să protejeze interesul comun, introduc niște limite.

Având în vedere impactul naționalizărilor din perioada comunistă și decenii de neglijare a drepturilor de proprietate, tema proprietății este extrem de sensibilă în România, iar politicienii evită măsurile care ar restrânge libertatea proprietarilor, pentru a nu pierde sprijin electoral.

Pe lângă drepturile lor, proprietarii de imobile au și responsabilități. De exemplu, legile impun întreținerea clădirilor monument istoric, chiar dacă sancțiunile pentru nerespectare nu sunt foarte severe.

De asemenea, este datoria proprietarilor să repare fațadele clădirilor atunci când acestea reprezintă un pericol pentru trecători. Mai mult, unele administrații locale au încercat, chiar dacă timid, să impună prin consiliile locale măsuri ce vizează reabilitarea fațadelor din motive estetice.

Această situație ilustrează o tensiune constantă între drepturile individuale și interesul comun: în timp ce proprietarii doresc să-

și folosească bunurile cum consideră de cuviință, autoritățile se străduiesc să asigure un mediu urban armonios și sigur pentru toți cetățenii.

Sursa de putere pentru proprietarii de imobile ține deci de așteptările și valorile aferente unor norme sociale, dar și puteri conferite de legislație - sau mai precis de incapacitatea instituțiilor de a aplica legi care limitează marja lor de manevră sau care impun responsabilități ce derivă din statutul de proprietar.

Societate civilă

Există, de asemenea, un al treilea sector reprezentat de organizațiile non-guvernamentale sau nonprofit, care nu se orientează nici spre profit, nici exclusiv spre interesul public. Acest sector include asociații, fundații, grupuri de inițiativă cetățenească și alte forme de asociere - toate contribuind la diversitatea de perspective.

Dar practic, orice persoană face parte din societatea civilă și are atât dreptul de a fi informat de autoritățile publice, cât și obligația de a supraveghea activitățile celorlalte două sectoare – cel public și cel de afaceri.

Sursa de putere pentru societatea civilă în sens larg este atât cea dată de normele de comportament, cât și puterea ideilor și cea a numărului de susținători.

Asociațiile de locuitori reprezintă o modalitate eficientă de a facilita acest dialog între cetățeni și reprezentanții lor. Pe

parcursul unui mandat, alegătorii trebuie să se adreseze în mod activ aleșilor locali, reamintindu-le că dețin puterea decizională pentru că le-au fost încredințate prin vot.

Această scurtă trecere în revistă a rolurilor actorilor urbani în relație cu sursele de putere (grad de influență) și cu prioritățile actorilor respectivi (grad de interes) este de ajutor pentru a orienta analiza specifică oricărui proces de transformare a unui spațiu, indiferent de scară. Evident, la scara întregului oraș, sau al unui teritoriu mai mare, analiza devine mai complexă și din cauză că numărul actorilor și diversitatea acestora este mai mare.

Pentru exerciții pe diverse exemple și pentru lucrarea individuală, analiza începe cu o listare a actorilor relevanți pentru respectivul proces de transformare - fie că se exprimă, fie că doar vor suporta consecințele acelei transformări.

actor urban	**natura interesului și grad de interes (intensitatea motivației)**	**surse de putere și grad de influență (intensitatea puterii)**
…		
…		

Tabel 2 - listarea actorilor și analiza perspectivelor acestora (interese) precum și a resurselor (putere de influență)

A doua etapă, după listare, este aceea a analizei relațiilor din sistemul de actori. Dacă puterea este înțeleasă în termeni de capacitate de a influența comportamentele altor actori, această hartă a actorilor trebuie să cuprindă și direcția influenței (vârful săgeții - cine influențează pe cine) dar și natura influenței respective (linia săgeții - ce acțiuni, ce resurse oferă, etc.).

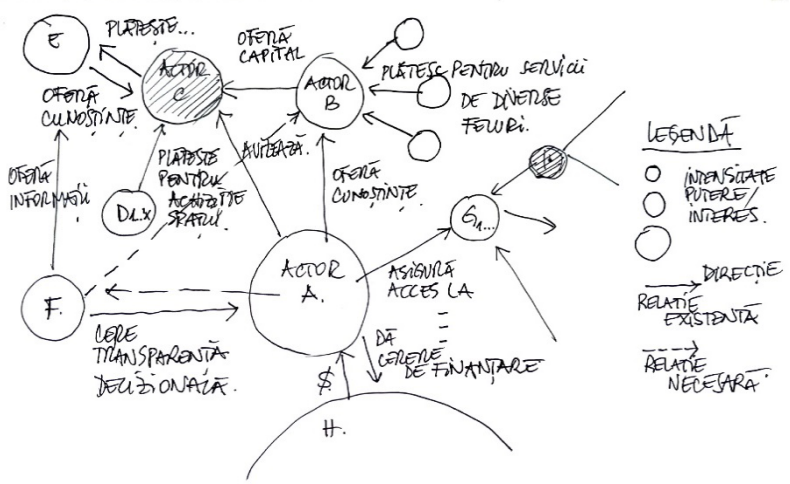

Figura 20 - harta actorilor - după: Circular City Challenge[19]

Această metodă (stakeholder analysis) cu instrumentele aferente este esențială atât pentru analiza unor procese (așa cum exersăm în cadrul acestei discipline) cât și pentru orice proiect în care suntem implicați noi înșine.

[19] Circular City Challenge - https://project.circularcitychallenge.eu/
proiect de cercetare acțiune derulat în consorțiu internațional din care face parte și UAUIMhttps://www.uauim.ro/en/research/circular-city-challenge/

Multe din aceste analize au arătat procese afectate de corupție, ineficiență și lipsa de transparență din administrațiile publice tradiționale. A fost astfel promovat conceptul de **bună guvernare** în contextul democratizării și globalizării de la sfârșitul secolului XX.

Organizații internaționale și experți în domeniul dezvoltării au contribuit la definirea și implementarea principiilor bunei guvernări, ca instrument esențial pentru realizarea unui management public orientat spre dezvoltare sustenabilă și justă.

Buna guvernare se referă la modul în care organizațiile își exercită puterea de decizie și administrează resursele urmând criterii clar definite:

1. **Orientarea spre consens:** capacitatea guvernului (local sau central) de a organiza un proces care să conducă la decizii cât mai puțin controversate.
2. **Responsabilitate:** autoritățile și factorii de decizie trebuie să fie răspunzători pentru acțiunile lor. Ele trebuie să poată justifica deciziile luate și să suporte consecințele acestora, asigurându-se că interesele publice sunt protejate.
3. **Transparență:** deciziile și procesele de guvernare trebuie să fie arătate transparent (cu date deschise, dar și ușor de înțeles pentru public). Acest lucru permite cetățenilor să știe cum și de ce se iau anumite decizii, crescând astfel încrederea în autorități.

4. **Atenție și răspuns rapid:** metode de analiză sistematică a nevoilor pentru a asigura răspunsuri potrivite și care nu întârzie.
5. **Echitate și incluziune:** preocupare pentru a da o voce și grupurilor vulnerabile.
6. **Eficiență și eficacitate:** resursele publice trebuie gestionate într-un mod optim, pentru ca serviciile oferite să fie de calitate și livrate rapid. Eficacitatea înseamnă că obiectivele sunt adecvate nevoilor și guvernarea reușește să aibă un impact real pe acele obiective.
7. **Aplicarea Legii:** guvernarea trebuie să se bazeze pe respectarea legii. Toți cetățenii și autoritățile trebuie să se supună acelorași reguli, asigurând astfel justiția, echitatea și protecția drepturilor fundamentale.
8. **Deschidere pentru participare:** implicarea cetățenilor în procesul decizional este esențială. Toți cei afectați de o decizie trebuie să aibă ocazia să se exprime și să influențeze modul în care sunt gestionate problemele publice.

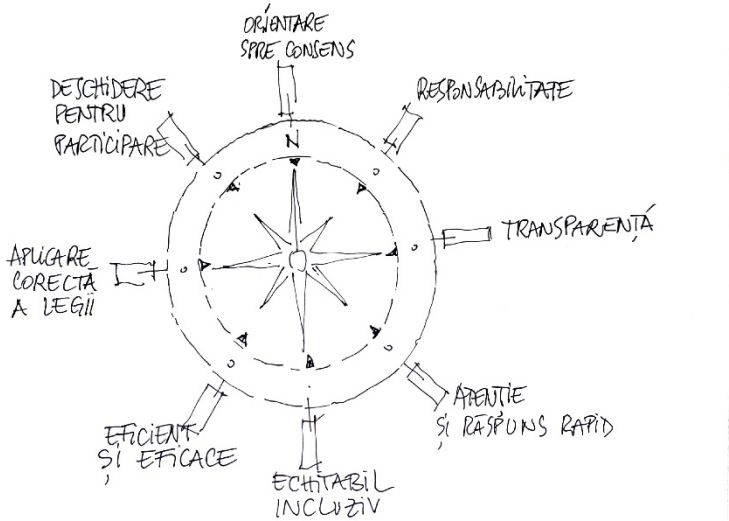

Figura 21 - criteriile bunei guvernări după - Organizația Națiunilor Unite[20]

Buna guvernare este deci un concept care se aplică în principal instituțiilor publice, dar și organizațiile private pentru profit sau cele non-profit trebuie să aibă moduri de operare care se încadrează în această definiție.

În mod tradițional, în democrațiile cu tradiție, dialogul între instituțiile publice și companii sau organizații non-guvernamentale se făcea prin activități de lobby sau advocacy. Aceste cuvinte sunt folosite în limba engleză și în România.

[20] https://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf

Advocacy reprezintă activitatea unui individ sau grup care urmărește să influențeze deciziile luate în instituțiile politice, economice și sociale. Această activitate implică diverse metode, cum ar fi campanii media, discursuri publice, realizarea și publicarea de cercetări, toate menite să explice perspective și soluții atât pentru oficialii guvernamentali cât și pentru publicul larg. Scopul advocacy este de a modela politicile publice, legile și bugetele prin prezentarea de fapte, argumente și mesaje clare care susțin cauza promovată.

Lobbying-ul, adesea practicat de grupuri specializate, este o formă de advocacy în care se abordează direct legiuitorii pentru a influența deciziile legislative pe o problemă specifică sau pe un anumit proiect de lege. Această activitate presupune prezentarea de argumente, informații și propuneri menite să convingă factorii de decizie să adopte măsuri care să corespundă intereselor promovate de cei care fac *lobby*.

Practic, diferența principală este că *lobby*-ul urmărește promovarea unui interes specific, concentrându-se pe influențarea deciziilor legiuitorilor în favoarea acelui interes punctual. În schimb, *advocacy*-ul este un demers mai larg, care are ca scop promovarea unei cauze considerate de interes comun, educând și mobilizând publicul și oficialii pentru a genera schimbări pozitive în societate.

Deși atât activitățile de *lobby* cât mai ales cele de *advocacy* pot sprijini buna guvernare în general, în cazul transformării orașelor, actorii urbani riscă să fie cantonați în tabere opuse, deci aceste condiții nu sunt ideale pentru colaborări multi-actori

necesare, așa cum am văzut în capitolul anterior, în orice proces de dezvoltare urbană sau rurală.

Propusă de Sherry Arnstein în 1969, **scara participării cetățenești** este unul dintre cele mai utilizate și influente modele din domeniul participării publice democratice. Acest model descrie diferite niveluri de implicare a cetățenilor în procesul decizional, de la forme simbolice de participare, unde cetățenii sunt informați fără a avea un rol real, până la participarea efectivă, unde ei dețin controlul asupra deciziilor. Modelul evidențiază importanța unei implicări autentice a cetățenilor pentru o guvernare transparentă și responsabilă, demonstrând că participarea reală poate transforma modul în care funcționează democrația.

Acest model poate fi simplificat astfel încât să se poate afirma că sunt trei niveluri în care se poate vorbi de participare (primele două trepte nu sunt):

- nivel 1 - **informare** - nu poate exista implicare fără informație relevantă,
- nivel 2 - **consultare** - idei, sugestii, opinii de la public ajung la autorități și sunt integrate în diverse moduri în orientarea deciziilor,
- nivel 3 - **co-decizie** - cei care au putere de decizie împart această putere cu publicul - care fie participă la negocieri și are astfel un cuvânt de spus în decizia finală, fie devine parte din comitete cu rol decizional, fie votează în referendum, etc.

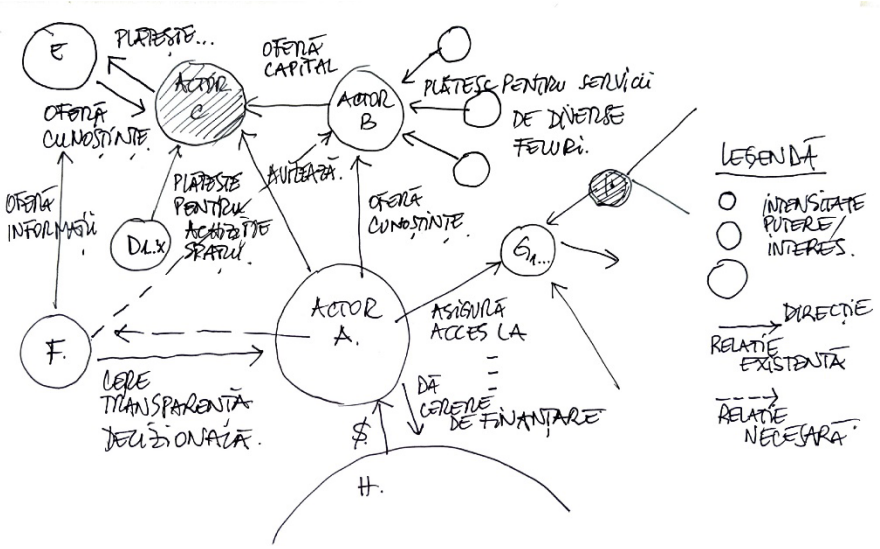

Figura 22 - scara participării - folosită în proiecte URBACT[21]

Câteva metode specifice sunt date ca exemplu la fiecare din nivelurile scării participării în tabelul de mai jos. Acestea nu sunt singurele metode, și așa cum se va vedea în secțiunile următoare, profesioniștii mediului construit nu au doar capacitatea de a analiza și de a oferi soluții tehnice, ci sunt și cei care trebuie să poată facilita participarea publicului. Nu este vorba de o persoană care să aibă toate competențele tehnice și de comunicare necesare, ci mai ales de lucru în echipă, cu specialiști de comunicare ce înțeleg însă și procesele de pregătire a transformărilor spațiului.

[21] https://urbact.eu/whats-new/stories/participatory-processes-fantasy

Nivel de participare	Metode
Informare Publicul are acces la informatii	Broșuri, flyere, conferințe de presă, centre de informare, expoziții, evenimente de tip casă deschisă, postare pe internet, evenimente culturale, evenimente speciale de educație pentru grupuri țintă, emisiuni la televizor...
Consultare Publicul are posibilitatea de a exprima opinii, de a face declarații	EXPRIMARE OPINII - Invitație de a trimite observații în scris, interviuri, dezbatere publică, audiere publică, organizarea de chestionare, chestionare online, forum pe internet, ...
	DIALOG REAL - Interacțiune directă între public și instituții publice: ateliere, seminarii, mese rotunde, conferințe pe anumite teme...
Co-decizie Publicul contribuie la procesul de decizie	Negocieri care conduc la înțelegeri. Actori urbani care sunt parte din comitete cu rol de decizie Organizarea votului deschis (referendum).

Tabel 3 - metode specifice pentru fiecare nivel de implicare a publicului, după: Claudia PAMFIL[22]

[22] Urboteca - atelier de design al unui proces de planificare participativă - https://urboteca.ro/wp-content/uploads/2021/04/3_Publicatie_URBOTECA_2016.pdf

În exercițiile pe diverse exemple și în lucrarea individuală, vor constitui sarcini specifice de lucru: folosirea acestui tabel pentru a evidenția metode și tehnici de participare precum și situarea pe scara participării a proceselor analizate.

Conform cercetărilor recente (Mazzucato, 2024), **procesele de colaborare** care se bazează pe o abordare reînnoită a binelui subliniază ideea că **administrația publică nu trebuie să se limiteze la implementarea deciziilor, ci ar trebui să creeze un mediu favorabil colaborării între toți actorii implicați.** Astfel, administrația devine un facilitator esențial, care pune bazele unui context în care interesele comune pot fi identificate și promovate.

1. Primul pilon al unei abordări a binelui comun promovată de autoritățile locale care vor să creeze un cadru de colaborare recunoaște **importanța definirii unei direcții** pe care să o urmăm atât în măsurile pe care le iau instituțiile publice cât și în parteneriatele acestora cu sectorul privat și în implicarea cetățenilor. **Cu alte cuvinte, acest pilon presupune atragerea celor dispuși să contribuie la un scop colectiv.**
2. Al doilea pilon, **cel de co-creare și participare,** subliniază importanța implicării tuturor actorilor interesați în definirea și realizarea binelui comun. Nu este vorba doar de a oferi resurse sau servicii, ci și de a participa activ la luarea deciziilor. Pentru a valorifica inteligența colectivă, este esențial ca sectorul public, cel privat și societatea civilă să colaboreze prin **canale autentice** de comunicare. Acest principiu arată că este

vital să implicăm pe toată lumea în stabilirea unui obiectiv comun, creând astfel un mediu în care fiecare poate contribui la dezvoltarea societății.

3. Al treilea pilon este cel al **învățării colective și al împărtășirii cunoștințelor.** Orice proces de creație colectivă se bazează pe schimbul și partajarea cunoștințelor între toți participanții. Este esențial să găsim modalități de a integra această cunoaștere comună în structurile de guvernanță, fie prin stabilirea unor drepturi clare de proprietate intelectuală, fie prin implementarea platformelor de acces deschis sau prin investiții în capacitatea instituțiilor de a învăța continuu.
4. Al patrulea pilon, cel al **accesului pentru toți și împărțirea recompenselor** subliniază necesitatea unei gândiri noi, care să permită instituțiilor publice nu doar să împartă riscurile, ci și recompensele. Astfel, pentru a obține un echilibru real între risc și recompensă, este esențial să se creeze un sistem economic în care beneficiile să fie împărțite corect de la bun început, contribuind astfel la reducerea inegalităților și la promovarea unui interes comun.
5. Al cincilea pilon, **transparența și responsabilitatea,** este esențial pentru ca modul în care se face guvernarea astfel încât să fie clar și accesibil tuturor. Pentru a câștiga și menține încrederea în societatea civilă, organizațiile publice trebuie să fie deschise și să creeze platforme cu date deschise, astfel încât orice decizie să poată fi verificată. Consolidarea acestor mecanisme ajută la prevenirea folosirii inadecvate a fondurilor, a evaziunii fiscale și a fraudei. Acest pilon este vital,

deoarece sprijină și întărește celelalte patru piloni ale binelui comun.

În concluzie, transformarea spațiului urban se bazează pe interacțiunea complexă dintre numeroși actori iar înțelegerea acestor dinamici este esențială pentru a armoniza prioritățile individuale cu cele colective, identificând atât sursele de tensiune, cât și oportunitățile de colaborare necesare pentru o dezvoltare sustenabilă a orașului. Astfel, analiza sistemului de actori reprezintă un instrument valoros în orientarea viitoarelor transformări ale spațiului urban.

Implicarea eficientă presupune nu doar asumarea drepturilor și obligațiilor de cetățean - și toți suntem cetățeni - ci și capacitatea de a identifica și de a alege pozițiile tuturor celor care influențează sau sunt influențați de aceste schimbări ale mediului construit.

4.
PLANIFICARE ȘI PROIECTARE
procese și rezultate

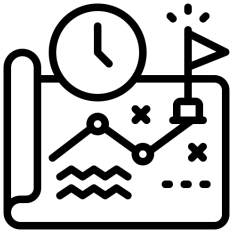

PLANIFICARE ȘI PROIECTARE URBANĂ

a. Profesioniștii mediului construit

Vera MARIN

În această secțiune, vom demonstra că, în procesele de pregătire a transformării spațiului urban sau rural, profesioniștii mediului construit au un rol din ce în ce mai important de facilitare a unui cadru de cooperare fără de care dezvoltarea nu este una sustenabilă.

Am văzut în secțiunile anterioare că orașul este rezultatul interacțiunii dintre diverse grupuri – de la decidenți și investitori la profesioniști și cetățeni.

De-a lungul timpului, puterea decizională și cea financiară erau concentrate în mâinile unui număr restrâns de persoane, adesea aceleași (un principe / un episcop), care dețineau resurse materiale (fonduri, terenuri) și puteau decide care să fie intervențiile asupra cadrului fizic. Cunoștințele tehnice erau asigurate de meșteri sau artiști angajați să transforme în realitate viziunile celor aflați la conducere care aveau și putere financiară.

Odată cu creșterea complexității sistemului de actori care intervin în procesele de transformare a spațiului, dar și a dimensiunii orașelor, au devenit necesare regulamentele de urbanism care să asigure o dezvoltare echilibrată, organizată. Aceste norme au amplificat importanța argumentelor tehnice

și a profesioniștilor care le stabilesc, iar puterea cunoașterii a devenit din ce în ce mai importantă.

Totodată, evoluția organizării sociale a condus la o mai clară asumare a rolului pe care autoritățile publice îl au în garantarea unei dezvoltări echilibrate. Astăzi, deciziile privind transformarea orașului nu sunt luate doar de cei cu putere financiară, sau de cei cu putere decizională, ci implică un efort colectiv care combină resursele și interesele actorilor urbani în procese de planificare și proiectare urbană.

Am văzut deasemenea (capitolul 2), din înțelegerea indicatorilor și țintelor pentru Obiectivele dezvoltării sustenabile (SDGs), că aceste SDGs sunt strâns corelate cu activitatea de planificare și proiectare urbană, având în vedere că dezvoltarea sustenabilă a orașelor cere soluții concrete pentru:

1. **Infrastructură accesibilă:** Planificarea urbană include asigurarea accesului universal la apă potabilă, energie și canalizare, conform SDG 6 (Apă curată și sanitație) și SDG 7 (Energie curată și accesibilă).
2. **Locuințe decente și accesibile:** Proiectele de planificare urbană trebuie să integreze locuințe accesibile pentru persoanele defavorizate, în conformitate cu SDG 1 (Fără sărăcie) și SDG 11 (Orașe și comunități durabile).
3. **Transport public eficient:** Crearea unui sistem de transport public accesibil contribuie la conectarea persoanelor vulnerabile la locuri de muncă și educație, susținând SDG 10 (Reducerea inegalităților).

4. **Spații verzi și agricultură urbană:** Planificarea de spații verzi și integrarea agriculturii urbane în orașe contribuie la îmbunătățirea calității vieții, protejarea mediului și securitatea alimentară, susținând SDG 11 și SDG 13 (Acțiune climatică).
5. **Legislație și politici publice:** acte normative și reglementări care impun condiții despre cum să fie infrastructura și reguli pentru protecția mediului, sau încurajări pentru comportamente precum compostarea deșeurilor și utilizarea acestora pentru agricultură urbană (corelare cu SDG 12 - Producție și consum responsabile).

Care este deci azi rolul profesioniștilor mediului construit în aceste procese? Și, mai întâi, cum se definesc acești profesioniști?

“Când le-am spus părinților mei ca vreau sa mă fac urbanist, le-am frânt inimile pentru că nu vedeau un viitor pentru aceasta profesie și nu credeau că mă voi putea întreține din asta. Cred că părinții mei gândeau ca majoritatea oamenilor în acel moment. (anii ‘60)
Recent, părinții mei mi-au spus: era bine dacă înțelegeam atunci nevoia de planificare așa cum o înțelegem azi. Te-am fi încurajat. Îmi place sa cred ca majoritatea oamenilor așa vede lucrurile acum!” (anii ‘80)[23]

[23] Anthony James Catanese, Decan al Facultatii de Arhitectura de la Universitatea din Florida. În prefața la cartea Mastering Change, Winning Strategies for City Planning, ed. APA – American Planning Association Press, 1988

Ca profesionist specializat în planificarea și proiectarea dezvoltării spațiului, urbanistul se ocupă de realizarea analizelor necesare și de elaborarea propunerilor de dezvoltare, fie că este vorba despre o zonă, de o localitate, sau despre amenajarea unui teritoriu mai extins.

Formarea profesională se poate realiza printr-un program de licență la o Facultate de Urbanism sau, alternativ, ca specializare de master după obținerea unei diplome de licență într-un alt domeniu.

Urbaniștii urmează un curriculum variat care cuprinde atât discipline despre istoria orașelor și a profesiei lor, cât și cursuri teoretice precum și ateliere în care exersează atât planificare cât și proiectare. Ei învață, de asemenea, noțiuni și instrumente de statistică, sociologie, demografie, legislație și economie urbană, precum și folosirea noilor tehnologii de prelucrare de date.

Aceste cunoștințe îi pregătesc să abordeze diferite aspecte ale dezvoltării urbane și să se specializeze în domenii precum protecția mediului, locuire, dezvoltarea comunitară și economică, protecția patrimoniului, designul urban, transportul și mobilitatea, utilizarea sistemelor GIS, urbanismul reglementar sau gestiunea proiectelor urbane.

Acești profesioniști pot lucra apoi pentru dezvoltatori imobiliari și proprietari de terenuri care doresc amenajarea acelor spații, firme de proiectare private, asociații și fundații. Totuși, cea mai mare parte a oportunităților de angajare provine din sectorul public – la nivel central, regional și local – unde expertiza lor

este esențială pentru modelarea și gestionarea dezvoltării urbane.

Organizația profesională de la nivel european (Consiliul European al Urbaniștilor) definește astfel sarcinile acestor profesioniști:

- identificarea necesităţilor comunităţii în prezent şi în viitor, şi atragerea atenţiei către oportunităţi, efecte, constrângeri şi implicaţii ale acţiunilor
- propunerea de politici şi planuri pentru a iniţia, a reglementa, a adapta şi a face posibilă implementarea schimbărilor, preluând concluzii din cercetare.
- proiectarea unor concepte spaţiale pentru politici şi programe de dezvoltare (design)
- negocierea pentru realizarea politicilor şi programelor
- ghidarea şi controlul modului în care sunt implementate aceste politici şi programe şi adaptarea acestora la nevoi şi oportunităţi în schimbare
- evaluarea şi monitorizarea efectelor şi implicaţiilor schimbărilor, pe măsură ce acestea apar
- conectarea permanentă la cercetare şi participarea în demersuri de formare continuă.

Dacă urmărim corelarea cu principiile cuprinse în legislația specifică [24] domeniului planificării și proiectării urbane din România, vom regăsi aceleași idei:

“Gestionarea se realizează prin intermediul amenajării teritoriului și al urbanismului, care constituie ansambluri de

[24]articolul 2, alineat 3 - Legea 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul

activități complexe **de interes general** ce contribuie la **dezvoltarea spațială echilibrată**, la protecția patrimoniului natural și construit, la îmbunătățirea condițiilor de viața în localitățile urbane și rurale, precum și la asigurarea coeziunii teritoriale la nivel regional, național și european."

Același cadru legislativ [25] stabilește câteva principii fundamentale pe care această activitate trebuie să le respecte:

- Autonomia Locală: amenajarea teritoriului și urbanismul trebuie să se desfășoare cu respectarea autonomiei locale. Asta înseamnă că autoritățile locale au dreptul să decidă asupra dezvoltării spațiului în funcție de nevoile, specificul și aspirațiile comunității lor, fără a fi impuse soluții uniforme la nivel național.

- Principiul parteneriatului: activitatea de amenajarea teritoriului și de urbanism trebuie să fie bazată pe colaborarea strânsă între diversele entități implicate – de la autorități publice și instituții, la sectorul privat și societatea civilă. Parteneriatul implică că deciziile sunt luate împreună, ținând cont de expertiza și interesele fiecărei părți, pentru a găsi soluții echilibrate și eficiente.

- Transparența: procesele de planificare trebuie să fie deschise și clare. Transparența presupune ca informațiile, deciziile și criteriile folosite să fie accesibile publicului, astfel încât cetățenii să poată înțelege și verifica modul în care sunt

[25] articolul 5, alineat 3 - Legea 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul LEGE 350 06/07/2001 - Portal Legislativ

gestionate resursele și luate deciziile. Acest lucru întărește încrederea între autorități și populație.

- Descentralizarea Serviciilor Publice: competențele de a gestiona serviciile publice trebuie să fie distribuită la nivel local, pentru a răspunde mai bine specificului fiecărei comunități. Prin descentralizare, serviciile sunt adaptate la nevoile locale și pot fi gestionate mai eficient, contribuind astfel la o dezvoltare urbană mai armonioasă.

- Participarea Populației: cetățenii trebuie să aibă un rol activ în procesul decizional. Participarea lor nu este doar un drept, ci și o necesitate pentru a asigura că, prin amenajarea teritoriului și urbanism, sunt reflectate interesele reale ale comunității. Implicarea activă a populației ajută la identificarea problemelor locale și la găsirea de soluții care să servească binelui comun.

- Dezvoltarea Durabilă: toate aceste procese trebuie să fie aliniate principiului dezvoltării durabile, ceea ce înseamnă că trebuie să se asigure un echilibru între creșterea economică, protecția mediului și incluziunea socială. Scopul este ca dezvoltarea urbană să răspundă nevoilor prezente fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.[26]

În România, cuvântul **urbanism** acoperă atât activitățile de planificare cât și pe cele de proiectare urbană (design urban).

[26] articolul 10 - Legea 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul

Activităţile de urbanism combină abordarea de: reglementare (normativă) cu cea strategică (integratoare) şi cu cea operaţională (implementarea programelor).[27]

În țările de limbă engleză, există o deosebire care se face și prin cuvinte: planificarea urbană - **urban planning** (planificare strategică și abordare operațională de definire a direcțiilor de dezvoltare, planificarea serviciilor urbane, a infrastructurii) și respectiv **urban design** (proiecte de amenajare a spațiilor publice, a cartierelor, a parcurilor și a grădinilor). Definirea reglementărilor de urbanism (regulile de utilizare a terenurilor, indicatorii urbanistici, etc.) sunt parte atât din activitatea de planificare urbană cât și din cea de proiectare urbană.

Pentru a clarifica multiple posibilități de a exercita profesia de urbanist, și în România se poate face o distincție între „planificare urbană" și „proiectare urbană":
-**planificarea urbană** se referă la stabilirea direcțiilor generale de dezvoltare ale unui oraș, la formularea unor planuri de acțiune cu obiective definite pentru diversele programe și proiecte,
-**proiectarea urbană** se concentrează pe modul în care spațiile sunt construite și organizate, adică pe definirea rețelei de circulații și a spațiilor publice, a gabaritului pentru clădiri, etc.

Deși aceste două concepte sunt strâns legate și adesea se suprapun în practică, ele evidențiază aspecte diferite ale procesului de transformare urbană.

[27]articolul 4 - Legea 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul

Granița dintre arhitectură și proiectare urbană nu este nici ea întotdeauna clară. Pentru simplitate, se poate spune că arhitectura se ocupă în principal de proiectarea clădirilor, în timp ce proiectarea urbană abordează modul în care aceste clădiri interacționează cu spațiile publice, infrastructura și mediul înconjurător. Totuși, această convenție poate fi contestată, de exemplu, de peisagiști, care folosesc elemente vegetale pentru a crea spații publice, punând sub semnul întrebării dacă activitatea lor este mai degrabă de arhitectură sau de proiectare urbană.

Dacă revenim la o abordare mai generală, spunem că un urbanist se dedică optimizării în utilizarea terenurilor (eficiență și eficacitate) și dezvoltării unor planuri strategice pentru o gestionare echilibrată a spațiului. Și știm deja că procesele de planificare și proiectare care conduc în mod real la dezvoltare durabilă trebuie să implice diverși actori urbani. Prin urmare, este esențial ca acești profesioniști să faciliteze o deschidere reală a proceselor de planificare și proiectare pentru ca toate părțile interesate să poată participa.

Este însă important de remarcat că, atât aleșii locali, cât și profesioniștii din domeniul urbanismului pot ezita să deschidă procesele de planificare și proiectare către locuitori, deoarece nu doresc să renunțe la prerogativele lor. Aleșii locali preferă să ia decizii în numele comunității, iar profesioniștii vor să dovedească că dețin cunoștințele și creativitatea necesare pentru a propune soluții eficiente.

Urbanismul participativ nu înseamnă că rolurile se inversează – locuitorii nu își asumă locul consilierilor sau al urbaniștilor. **Implicarea corectă a cetățenilor contribuie la echilibrarea raporturilor de putere și la găsirea celor mai bune soluții pentru problemele comunității**, ajutându-i să distingă între interesele lor personale și cele ale cartierului sau ale orașului.

Anterior s-a făcut o distincție între planificarea urbană și proiectarea urbană, însă conceptul de „urbanism participativ" ar trebui să se regăsească în ambele abordări. Planificarea participativă se referă la procesul de elaborare și aprobare a strategiilor de dezvoltare locală, în care se stabilesc prioritățile orașului, în timp ce implicarea cetățenilor în proiectarea urbană valorifică experiența lor de utilizatori, comunicând cunoștințele despre specificul local către cei care concep proiectele de amenajare și construcție.

În 2015, Aceeași organizație profesională care reunește urbaniști din întreaga Europă (ECTP) a publicat o **Cartă a participării în planificarea urbană**: în acest mod, profesioniștii mediului construit se obligă să susțină democrația participativă[28].

În rezumat, cele 12 articole susțin faptul că procesul de democrație participativă în planificarea spațială presupun implicarea activă a cetățenilor în luarea deciziilor pentru a reduce conflictele generate de nevoi și interese diverse și pentru a prioritiza interesul comun.

[28] Final-English-CharterParticipatoryDemocracy-s.pdf

Această abordare presupune implementarea unor **procese de planificare transparente, receptive și eficiente**. Pentru a atinge aceste scopuri, ECTP arată că este esențială implicarea largă a cetățenilor, accesul complet la informații și promovarea învățării colective, alături de stabilirea unor reguli operaționale adaptate fiecărui context local, care să asigure o reprezentare echitabilă a tuturor actorilor implicați.

În plus, Carta subliniază importanța rolului profesioniștilor - **care acționează ca facilitatori calificați** – pentru a oferi suport și pentru a monitoriza procesele participative, asigurându-se astfel corectitudinea și deschiderea spre inovație.

Implementarea Cartei este sprijinită de un grup de experți care monitorizează evoluția procesului și promovează bunele practici prin acordarea de premii, toate acestea fiind aliniate cu **instrumentele de planificare europene pentru a asigura o guvernare deschisă, incluzivă și eficientă**.

b. Etapele de transformare a spațiului

Serin GEAMBAZU & Vera MARIN

În orice localitate se poate analiza evoluția sa identificând momente cheie care au lăsat o amprentă asupra mediului construit. Aceste momente pot include construcția unui palat sau a unei galerii comerciale, trasarea unui bulevard nou, lotizarea unui teren în parcele organizate sau amenajarea unui parc. Fiecare dintre aceste acțiuni transformă și reconfigurează orașul.

Un proiect este un demers prin care se intenționează schimbarea unei realități, constând într-un set de acțiuni interconectate care mobilizează resurse materiale și umane pentru a atinge un obiectiv specific.

Indiferent de cum sau de către cine sunt inițiate aceste schimbări – ele pornesc de la capacitatea actorilor urbani de a imagina transformarea realității. Aceste proiecte, prin natura lor, sunt proiecții ale unui viitor posibil. Ele reflectă aspirațiile și disponibilitatea de a face eforturi pentru a îmbunătăți situația existentă.

Numim **proiecte** acele intervenții pentru rezultate dorite care sunt clar definite, precum ar trebui să fie și resursele necesare - materiale, pricepere, fonduri, etc. și respectiv calendarul cu etapizarea activităților care duc la obținerea acelor rezultate.

Orice proiect parcurge mai multe etape, care pot fi sintetizate intuitiv astfel: inițiere, definire și detaliere, implementare sau

realizare efectivă, urmate de o fază de funcționare. După ce proiectul se materializează prin construcții și amenajări, rezultatul său devine parte din spațiul urban.

În limbajul comun, termenul „proiect” este folosit de cele mai multe ori pentru a desemna documentația tehnică – adică un set de desene și texte, cerute de legislație – prin care se descriu caracteristicile situației dorite. Aceste documente servesc drept ghid pentru transformarea viziunii în realitate, stabilind clar ce anume trebuie făcut și cum va arăta rezultatul final. Planșele și memoriile tehnice stabilesc în mod clar cum va fi realizată intervenția. Totuși, înainte de a detalia cum va arăta o construcție sau amenajare, trebuie să avem un răspuns clar la întrebarea „De ce acest proiect?”. Înainte de a discuta detaliile tehnice – ce anume se va construi și cum – este esențial să clarificăm **necesitatea proiectului,** adică motivele pentru care acesta este important. Proiectul trebuie apoi să fie definit în detaliu, răspunzând la întrebările: Ce se realizează - care sunt rezultatele așteptate? Cine se ocupă de ce aspecte și, evident în strânsă legătură cu rolurile, ce resurse financiare sunt necesare? Când se implementează?

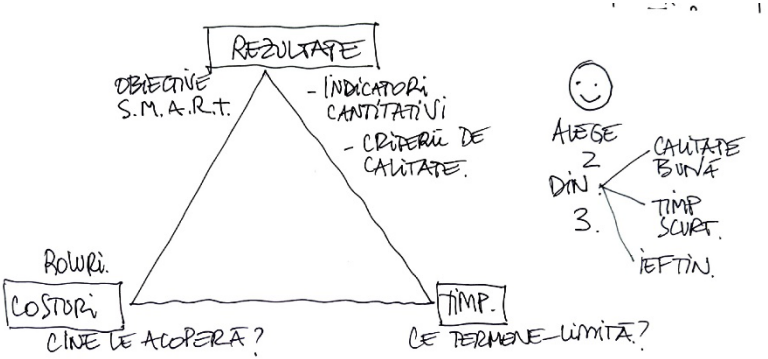

Figura 23 - triunghiul de aur al managementului de proiect

În exemplele care se vor discuta la întâlnirile de curs sau în studiul de caz pentru lucrarea individuală va trebui avut în vedere următorul aspect: Nu putem vorbi de un proiect dacă nu sunt determinate rezultatele estimate, timpul, costurile și ce alte resurse sunt necesare. pentru proiectele care au relevanță pentru transformarea spațiului, este foarte important să fie cunoscut ***sit-ul de proiect*** *și să fie clar regimul de proprietate asupra terenurilor care vor fi amenajate și respectiv construite.*

Trebuie menționat și că, între etapele unui proiect, există „zone de suprapunere”. Astfel, în timpul elaborării detaliate a documentației tehnice pot apărea ajustări ale rezultatelor așteptate, în funcție de variantele posibile. De asemenea, în timpul implementării proiectului, pot apărea modificări ale detaliilor tehnice stabilite în faza de proiectare, iar gestionarea curentă poate impune adaptarea unor elemente chiar după finalizarea proiectului.

Dezvoltare locală prin proiecte punctuale

În primii 20 de ani de la căderea regimului comunist, administrațiile locale din România nu au manifestat un nivel semnificativ de inițiativă și creativitate în dezvoltarea proiectelor urbane. Majoritatea intervențiilor s-au concentrat pe intervenții de infrastructură de bază și întreținerea spațiilor publice.

Profesioniștii din domeniul proiectării din România privesc cu admirație către colegii lor din alte țări europene care beneficiază de comenzi semnificative provenite din inițiative publice pentru proiecte de amploare, cum ar fi clădiri culturale, muzee, spitale sau locuințe sociale.

Deficitul de inițiativă al administrațiilor locale din România poate fi explicat prin contextul dificil în care operează, cu numeroase responsabilități și cheltuieli, de la costurile curente pentru întreținerea infrastructurii sociale, a spațiilor publice la salariile funcționarilor, etc.

Totodată, lipsa resurselor financiare în perioada dificilă de dinainte de aderare ca Stat membru al Uniunii Europene a limitat capacitatea de a investi în proiecte inovative, iar intervențiile au fost, adesea, de modernizări modeste.

Totuși, în ultimii ani, experiența în gestionarea proiectelor inițiate de autoritățile publice s-a îmbunătățit semnificativ pentru că au fost disponibile fonduri europene care se pot accesa doar cu o demonstrație a capacității de implementare,

dar și cu o argumentație consistentă privind necesitatea respectivei investiții.

Au fost și programe de instruire pentru personalul implicat în pregătirea cererilor de finanțare și respectiv de gestionare a proiectelor. Aceste formări și experiența directă au contribuit la creșterea capacității administrațiilor publice locale de a dezvolta proiecte mai complexe și inovative, cu scopul de a transforma orașele și a răspunde nevoilor cetățenilor.

Geneza unei idei de proiect este, de fiecare dată, o poveste interesantă. De exemplu, pentru un dezvoltator imobiliar privat, intenția de a exploata un teren sau de a dezvolta o oportunitate este determinată în principal de dorința de profit. Pe de altă parte, pentru o familie sau un individ, decizia de a construi poate fi motivată fie de necesitatea de a crește veniturile, fie pentru utilizare personală.

Din punct de vedere procedural, intenția unei persoane fizice sau juridice de a iniția un proiect se înregistrează prin depunerea unei cereri la autoritățile locale pentru obținerea unui certificat de urbanism.

Și administrația publică locală inițiază un proiect printr-o cerere pentru certificatul de urbanism chiar dacă acesta este emis tot de administrația locală respectivă. Un proiect inițiat de administrația publică ar trebui însă să aibă o bază de argumentare solidă privind necesitatea acestuia.

Secțiunea bugetului local dedicată investițiilor - proiecte noi deci - este esențială pentru inițierea proiectelor. Din punct de

vedere procedural, atunci când apare o idee de proiect, administrația locală emite un act intern care permite includerea în buget a cheltuielilor aferente investiției respective.

Deși legislația impune justificarea clară a necesității unei investiții, adesea sunt suficiente un deviz estimativ și un memoriu justificativ care descriu proiectul. Aceste documente asigură cadrul necesar pentru alocarea resurselor și, uneori, deși transformă spațiul în mod semnificativ, în baza unor astfel de documente se trece la implementarea ideii (fără documentație tehnică semnată de un arhitect).

Un proiect care este plătit din fonduri publice ar trebui însă să facă parte dintr-un program mai larg și să fie integrat într-o strategie de dezvoltare locală, nu doar să fie lansat în campania electorală. Dacă proiectele nu provin din planuri bine definite, ci sunt generate doar de decidenții politici, argumentele pentru necesitatea acestora devin mai puțin convingătoare, iar colaborarea cu profesioniștii poate fi ineficientă. Pe de altă parte, dacă ideile provin doar din sfera profesională, fără susținere politică, există riscul ca ele să nu fie implementate, aceste idei riscă să rămână doar pe hârtie, chiar dacă sunt indispensabile și ar oferi un raport cost-beneficiu excelent.

Pentru dezvoltare sustenabilă, proiectarea vine după planificare, iar proiectul este parte dintr-un plan.

Planificarea urbană reprezintă o combinație între inputul tehnic al profesioniștilor și deciziile politice, asigurându-se astfel un echilibru între argumentele tehnice și susținerea politică - ambele foarte necesare.

La nivelul unei localități, procesul începe cu o analiză a nevoilor de dezvoltare, a problemelor și a potențialului existent. Această evaluare, realizată de specialiști care au o înțelegere nuanțată a diverselor teme, trebuie prezentată într-un mod clar și concis decidenților, sectorului de afaceri, sectorului asociativ, cetățenilor. Doar astfel, definirea obiectivelor ia în considerație multiple perspective (interese și resurse) și toți cei interesați și respectiv afectați sunt parte din proces.

Aceste obiective se bazează nu doar pe rezultatele diagnosticului obiectiv, ci și pe aspirațiile locuitorilor, pe voința politică a reprezentanților aleși precum și pe nivelul de mobilizare locală.

Pentru a atinge aceste obiective, se elaborează apoi planuri de acțiune sau programe de intervenție pe **termen scurt, mediu și lung = planificare urbană**. În această etapă de planificare, coordonarea elaborării documentelor și documentațiilor este a urbaniștilor. Am văzut în secțiunea anterioară și că urbaniștii sunt cei care se pregătesc să înțeleagă orașul și să lucreze în echipe pentru a identifica nevoile actuale și viitoare ale comunității, evidențiind oportunitățile, efectele și constrângerile existente, pentru a face propuneri, pentru a facilita negocierile necesare atât în planificare cât și în demersul de proiectare, etc.

Evaluarea și monitorizarea: Această etapă presupune urmărirea efectelor și implicațiilor schimbărilor, pe măsură ce acestea apar, pentru a înțelege impactul lor.

Urbanismul nu se rezumă doar la desenarea orașului, la compoziția volumelor construite sau la soluțiile de design

pentru spațiile publice ci presupune o implicare activă în planificare, proiectare și în gestiunea transformării orașului, prin programe de intervenție și proiecte, fie ele de natură publică sau privată.

În secțiunile anterioare, am văzut că, atunci când cetățenii, oamenii de afaceri și organizațiile non-guvernamentale se implică, procesul devine participativ și respectă principiile bunelor practici de guvernanță, esențiale pentru dezvoltarea durabilă.

Documentațiile de urbanism și implicarea actorilor

Modul în care un oraș este gestionat, transformat și dezvoltat este reglementat printr-un cadru legislativ specific pe care l-am amintit anterior atunci când au fost trecute în revistă principiile care orientează activitatea de planificare și proiectare urbană[29].

În aceste acte normative sunt definite instrumentele de planificare și proiectare - mai precis - documentațiile de amenajarea teritoriului și respectiv cele de urbanism. Acestea stabilesc direcții pentru utilizarea terenului, pentru protejarea patrimoniului, dezvoltarea infrastructurii și organizarea funcțiunilor urbane.

În România, Planul Urbanistic General (PUG), Planul Urbanistic Zonal (PUZ) sunt principalele instrumente de planificare și proiectare urbană care asigură coerența dezvoltării orașelor prin reglementări de urbanism (urbanism reglementar), dar și

[29] Legea 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul.

prin planuri de acțiune pentru implementare (urbanism operațional).

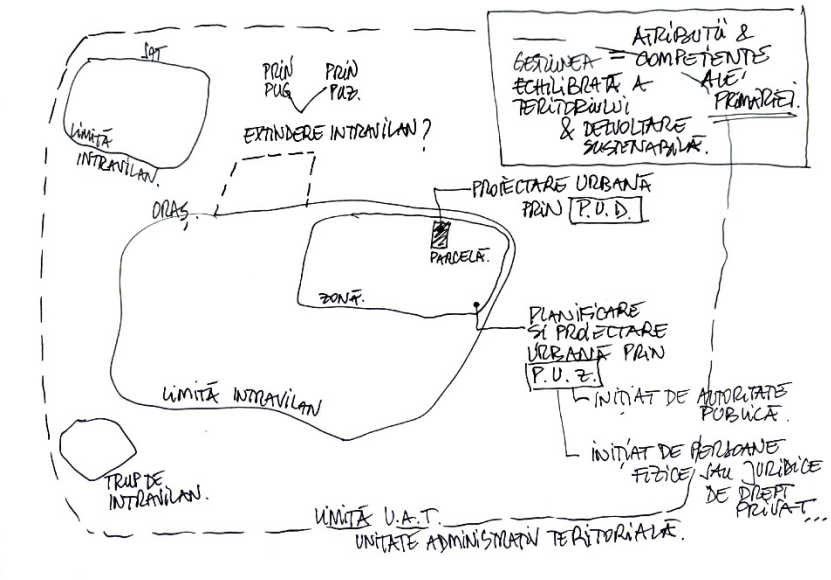

Figura 24 - niveluri spațiale și documentații de urbanism - după: Urboteca[30]

PUG: Planul Urbanistic General (împreună cu Regulamentul Local de Urbanism) este instrumentul principal de planificare al dezvoltării unei localități. Acest document stabilește regulile de urbanism care trebuie să apropie orice proiect de obiectivele strategice de dezvoltare ale orașului.

PUZ: Planul Urbanistic Zonal coordonează dezvoltarea unor zone specifice din localitate, mai ales a celor caracterizate printr-o complexitate ridicată sau o dinamică urbană

[30] resurse - pentru pedagogie urbană: https://urboteca.ro/instrumente-de-planificare-si-proiectare-urbana/

accentuată. Acesta oferă un cadru detaliat pentru reglementarea acestor zone.

PUD: Planul Urbanistic de Detaliu este documentația care arată cum se aplică, în practică, regulile stabilite în PUG sau PUZ pentru o anumită parcelă de teren. Astfel, se oferă indicații precise pentru implementarea proiectelor pe acea parcelă.

La o scară mai mare, documentațiile nu au reguli de construire și se numesc Planuri de Amenajare a Teritoriului. Ca și documentațiile de urbanism, un PAT stabilește direcțiile de dezvoltare a teritoriului în concordanță cu principiile dezvoltării durabile.

PAT **oferă direcția generală**, stabilește zone de dezvoltare economică, infrastructură, protecție a mediului etc., iar **PUG transpune regulile PAT la nivel local**.

PUG respectă liniile generale stabilite de PAT, dar le aplică concret în oraș sau comună.

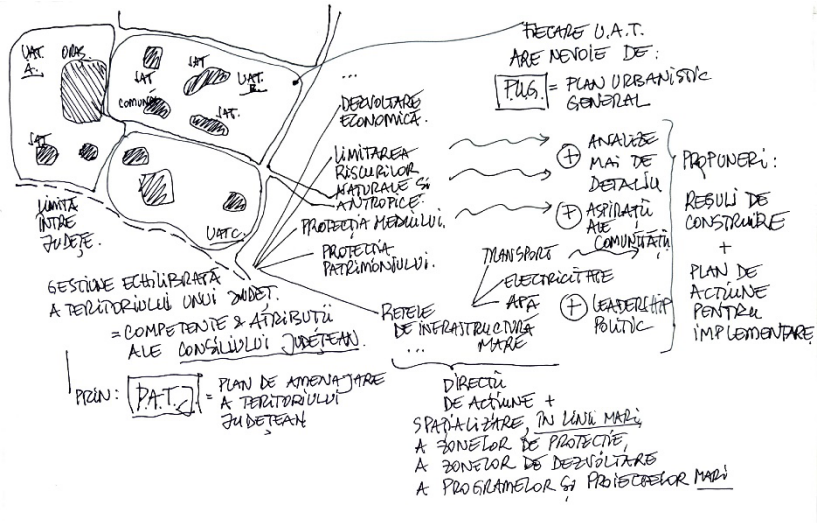

Figura 25 - schemă ce reprezintă relația dintre PATJ și PUG[31]

Documentațiile de amenajare a teritoriului se împart în mai multe categorii, în funcție de teritoriul pe care îl acoperă:

PATN: Planul de Amenajare a Teritoriului Național stabilește direcțiile generale de dezvoltare a teritoriului național.

PATJ: Planul de Amenajare a Teritoriului Județean detaliază prevederile PATN la nivel județean și coordonează dezvoltarea localităților și a infrastructurii regionale.

[31] Human Rights Based Approach to Development, UN Habitat, Urban Johnson: https://youtu.be/qNdj-A-AI-4

PATZ: Planul de Amenajare a Teritoriului Zonal este aplicat unor zone cu caracteristici specifice (zone metropolitane, zone turistice, zone protejate etc.).

PATI: Planul de Amenajare a Teritoriului Intercomunal – se referă la teritorii ce includ mai multe unități administrativ-teritoriale, pentru a asigura dezvoltarea coordonată între mai multe UAT - unități administrativ teritoriale.

Astfel, documentațiile de urbanism precum și cele de amenajarea teritoriului ghidează procesul de transformare a spațiului pentru ca acesta să asigure coerență între interesele și resursele actorilor urbani. De la direcții de acțiune cuprinse în documentațiile de amenajarea teritoriului, la reglementările și planul de acțiune pentru implementare pentru întreaga unitate administrativ teritorială (PUG) și până la amenajarea unei parcele (PUD), aceste instrumente integrează input tehnic și respectiv aspirațiile comunității reprezentate de aleșii locali sau exprimate direct în procese de participare.

În figura de mai jos, indiferent de scara teritoriului, sunt descrise etapele principale de elaborare, dar și de utilizare a documentațiilor.

Aceste 7 etape ale unei documentații de urbanism sunt:

1. **Analiza nevoilor** – se identifică problemele din comunitate și se stabilesc prioritățile în funcție de strategiile locale și naționale de dezvoltare.
2. **Stabilirea obiectivelor** – autoritățile locale definesc clar obiectivele documentației dacă este vorba de un PUG sau un

PUZ inițiat de administrația publică / dacă este o documentație PUZ sau PUD inițiată de o persoană fizică sau juridică de drept privat, obiectivele reflectă un plan de afaceri de obicei, sau nevoia de transformare a spațiilor aflate în proprietate privată.

3. **Documentarea și elaborarea studiilor de fundamentare precum și pregătirea propunerilor preliminare** – această etapă este foarte importantă dar, de multe ori, argumentarea propunerilor în baza studiilor de fundamentare nu este suficient cunoscută de actorii urbani.

4. **Avizarea și finalizarea propunerilor** - pe propunerile preliminare, se obțin avizele necesare de la diverse instituții (vezi mai jos) și în funcție de condiții cerute prin aceste avize, de sugestii și recomandări din consultarea publicului (ordinul 2701/2010), sunt finalizate propunerile.

5. **Aprobare** - documentația este aprobată de consiliile locale sau județene, prin vot.

6. **Implementare** – în ceea ce privește partea de reglementări, implementarea unei documentații de urbanism înseamnă toate certificatele de urbanism și autorizațiile de construire care se emit în baza regulamentului de urbanism. Pentru partea de investiții cuprinsă în planul de acțiune pentru implementare, documentația de urbanism este fundament pentru alocarea de resurse din fonduri publice locale, pentru accesarea fondurilor europene, pentru parteneriate între sectorul privat și cel public, etc.

7. **Monitorizare și evaluare** – Serviciile de urbanism și arhitect-șef – coordonează implementarea planurilor urbanistice, emit avize și autorizații de construire.

Dar, așa cum am văzut în secțiunile precedente, procesului de planificare și proiectare urbană nu este doar responsabilitatea administrației publice locale care a inițiat respectiva documentație.

În special în etapa de avizare, acest proces implică multe alte instituții publice cu rol de a filtra interesul public. Avizele necesare pentru documentațiile de urbanism (PUG, PUZ, PUD) sunt emise de diverse instituții publice pentru a asigura conformitatea planurilor urbanistice cu legislația în vigoare, dar și pentru a verifica corelarea între propunerile cuprinse în documentație și resurse și planuri pentru viitor pe acea temă.

Prezentăm în cele ce urmează câteva exemple de teme și de instituții cu rol de avizare:

tema avizării pentru o D.U. sau D.A.T	**instituția avizatoare**
Avizul pentru protecția patrimoniului cultural și construit urmărește: respectarea reglementărilor privind protecția monumentelor și a zonelor istorice. Compatibilitatea noilor construcții cu patrimoniul existent.	Ministerul Culturii (prin Direcțiile Județene pentru Cultură) Institutul Național al Patrimoniului (pentru situri clasate) terenul/proiectul se află într-o zonă protejată, un sit arheologic sau lângă un monument istoric.

Avizul pentru protecția mediului Impactul asupra aerului, apei, solului, biodiversității. Respectarea legislației privind poluarea și gestionarea deșeurilor. Necesitatea unei evaluări de impact asupra mediului (EIA).	Agenția pentru Protecția Mediului (APM) (județeană sau națională) Garda Națională de Mediu (pentru control și inspecție) orice proiect are practic impact asupra mediului (dezvoltări imobiliare, zone industriale, infrastructură majoră etc.).
Avize pentru rețele de utilități publice Capacitatea rețelelor de a susține dezvoltarea. Riscurile de avarii sau interferențe cu infrastructura existentă.	Operatorii de utilități: Electrica, Transelectrica (energie electrică) Distrigaz, Transgaz (gaze naturale) RAJA, Apa Nova, Companii de Apă locale (apă și canalizare)
Avizul pentru rețeaua de drumuri și transport	Compania Națională de Administrare a Infrastructurii Rutiere(CNAIR) (pentru drumuri naționale) Direcțiile Regionale de Drumuri și Poduri **Primării/Consilii Județene

Tabel 4 - avize și instituții de avizare

Aprobarea unei documentații de amenajarea teritoriului este aprobată de consiliile locale sau județene, prin vot.

Monitorizarea implementării documentațiilor de urbanism este, din păcate, neglijată: foarte puține administrații publice locale au proceduri prin care să urmărească sistematic modul în care prevederile documentațiilor de urbanism au fost urmate.

Informarea și consultarea publicului - Ordinul 2701/2010

Legislația [32] impune procese obligatorii de informare și consultare a publicului. Pentru fiecare astfel de documentație, fie că este de amenajarea teritoriului sau de urbanism, sunt constrângeri și obligații specifice de informare și consultare la fiecare etapă. Aceste acțiuni sunt descrise într-un **raport al informării și consultării publicului** care este oferit decidenților aleși să reprezinte perspectivele actorilor urbani și să voteze sau să respingă la vot aceste documentații în etapa de aprobare. Membri ai consiliilor locale sau ai consiliilor județene pot astfel să vadă care au fost îngrijorările sau argumentele tehnice care au fost discutate în etapele elaborării documentației.

Prezentăm câteva observații generale despre cum se face informarea și consultarea publicului în aceste etape care corespund celor arătate anterior.

A. Etapa pregătitoare – autoritățile publice care au inițiativa elaborării unei documentații, trebuie să anunțe intenția de a

[32] Ordinul nr. 2701 din 30 decembrie 2010

începe un proiect, iar publicul este informat despre ce se va face. De multe ori însă, anunțul este făcut într-un mod formal, fără să ajungă la toți cei interesați sau informațiile sunt prezentate într-un limbaj tehnic greu de înțeles, iar oamenii nu-și dau seama dacă și cum pot influența procesul. Transpunerea într-un limbaj accesibil și întâlniri publice accesibile, explicând clar impactul proiectului pot îmbunătăți calitatea participării în această etapă.

B. Etapa de documentare (studii) și propuneri preliminare – coordonatorii unei documentații și specialiștii care fac parte din echipa de elaborare a acesteia adună informații de la public iar metodele și instrumentele folosite pentru a colecta opinii și percepții sunt considerate parte din procesul de informare și consultare a publicului.

Deasemenea, publicul poate da reacții pe propunerile preliminare - cu condiția ca acestea să fie explicate pe înțelesul oricui, și să fie și accesibile în mod real (nu doar cu planșe expuse în locuri în care ajung foarte puțini oameni).

Adesea, studiile de fundamentare sunt realizate fără o implicare a comunității sau pot fi influențate de interese economice și politice, iar opiniile care ajung totuși să fie exprimate pot să nu fie luate în considerare. Organizarea de ateliere participative, crearea unor grupuri de lucru locale și publicarea studiilor pentru a permite comentarii și sugestii ar putea face procesul, la această etapă, mai transparent și eficace.

C. Avizare și elaborarea propunerilor finale – Se creează propuneri pe care autoritățile le vor supune evaluării și avizării

din partea unor instituții cu competențe de protejare a interesului public și de evitare a riscurilor (descrise mai sus în tabelul despre avizare).

Poate fi prea târziu pentru realizarea unor schimbări majore, când proiectul este deja conturat și deși oamenii sunt invitați să comenteze, sugestiile lor rareori mai pot influența propunerile finale.

Pot contribui la proiecte mai bine adaptate nevoilor comunității diverse soluții de platforme interactive pe care se pot face comentarii pe baza unor prezentări vizuale clare ale propunerilor și cu mecanisme prin care fiecare sugestie să fie analizată și explicată.

D. Aprobare - varianta finală a documentației intră în procedura de transparență decizională ca orice alt proiect de hotărâre de consiliu local sau județean.[33]

Chiar dacă s-au primit observații din partea publicului, acestea nu sunt întotdeauna integrate în proiect și mai mult nu este prezentat procesul prin care unele opinii au fost integrate sau de ce unele propuneri au fost respinse.

Publicarea unui raport clar cu deciziile luate, organizarea unor sesiuni de întrebări și răspunsuri cu autoritățile locale pot menține un dialog deschis și constant.

---

[33] legea 52/2003 a transparenței decizionale - https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/41571

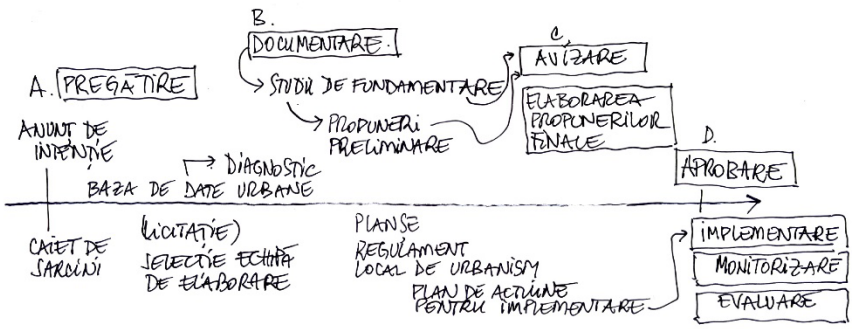

Figura 26 - etapele de elaborare a unei documentații de urbanism și obligațiile de informare și consultare a publicului

Pentru ca implicarea comunității să fie cu adevărat eficientă, consultarea ar trebui să aibă loc încă din etapa inițială, înainte de stabilirea temei de proiectare. Astfel, opiniile și nevoile publicului nu doar că sunt auzite, ci devin parte integrantă a procesului de planificare, contribuind la soluții mai relevante și sustenabile.

Raportul, care descrie deci tot ce s-a întâmplat la fiecare etapă nu este deci doar un document formal – el poate influența decizia finală, deoarece reflectă opinii și poziționări care sunt uneori în tensiune și, față de care, reprezentanții aleși trebuie să se poziționeze la rândul lor în funcție de interesele și aspirațiile celor care i-au votat.

Cu toate acestea, implementarea etapelor de informare și consultare a publicului este adesea afectată de lipsa unui dialog

real între autorități și cetățeni sau de întârzieri în reacții, de evitarea responsabilităților derivate din principiile bunei guvernări. Astfel, deși sunt prevăzute legal obligații concrete, impactul acestor constrângeri asupra proceselor de decizie nu este întotdeauna semnificativ.

În exemplele care se vor discuta la întâlnirile de curs sau în studiul de caz pentru lucrarea individuală va fi folosit un instrument care punctează etapele transformării spațiului. Acesta este o adaptare a cercului de politici publice - care are o reprezentare grafică ce arată faptul că, pentru orice decizie publică, este nevoie de o abordare ciclică prin care guvernele și administrațiile locale identifică probleme, dezvoltă soluții și implementează măsuri pentru a îmbunătăți societatea. Aceste măsuri trebuie însă să fie observate și impactul lor măsurat riguros - pentru că, efectele măsurilor de politici publice devin noua situație de fapt.

Același lucru se poate spune și despre procesele de transformare a spațiului. ***Planificarea și proiectarea urbană nu se încheie cu aprobarea unei documentații de urbanism.*** *Iată de ce este preferată reprezentarea în cerc și în cazul etapelor transformării spațiului.*

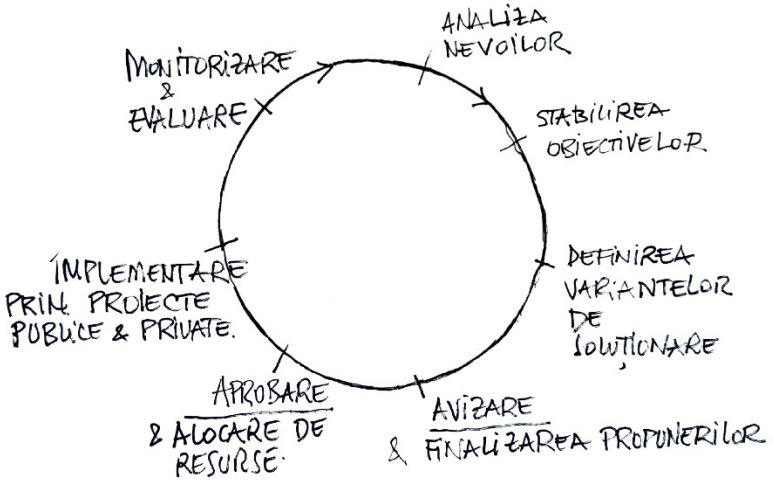

Figura 27 - etapele transformării spațiului - adaptare a cercului de politici publice

Procesul transformării spațiului este unul circular și dinamic, deoarece problemele evoluează și necesită ajustări constante.

În plus, descoperiri tehnologice, aspirații mai ambițioase ca până acum, metode noi de construire, indicatori mai riguroși de analiză și evaluare, toate acestea pot conduce la identificarea de noi aspecte ce necesită intervenții și investiții.

c. mediul construit și neutralitatea climatică

Serin GEAMBAZU & Vera MARIN

Mediul construit are un impact semnificativ asupra schimbărilor climatice. Orașele sunt responsabile pentru o mare parte din emisiile de carbon globale, din cauza consumului ridicat de energie în clădiri, transport și infrastructură. Astfel, obiectivul de a atinge neutralitatea climatică prin activitatea de planificare și proiectare urbană implică transformarea acestui mediu pentru a reduce emisiile de gaze cu efect de seră și a promova un viitor sustenabil.

NET ZERO CITY reprezintă viziunea Uniunii Europene pentru un oraș care își echilibrează emisiile de carbon și reduce semnificativ impactul asupra mediului prin integrarea de soluții durabile și eficiente energetic.

Această viziune este direct corelată cu European Green Deal, o inițiativă majoră a Uniunii Europene care are ca scop reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 55% până în 2030 și promovează creșterea sustenabilității în toate sectoarele economice, inclusiv în mediul construit.

Pentru clădiri, există două abordări:

- **Construirea de clădiri NZEB** [34] (Nearly Zero Energy Buildings), care să fie aproape autonome în ceea ce privește

[34] Directiva 2010/31/EU privind **performanța energetică a clădirilor** stipulează că toate clădirile noi trebuie să fie **NZEB**

consumul de energie, utilizând surse regenerabile și soluții eficiente.

- **Valului Renovării**, care vizează renovarea a cel puțin 35 de milioane de clădiri până în 2030 - orașele trebuie să adopte strategii integrate de **renovare energetică**. Clădirile existente reprezintă o mare parte din consumul de energie și din emisiile de CO2, iar renovarea acestora prin măsuri de eficiență energetică poate contribui semnificativ la reducerea impactului asupra mediului.

Misiunea UE intitulată 100 de Orașe Neutre Climatic și Inteligente până în 2030 este o inițiativă importantă din cadrul programului Horizon Europe al Uniunii Europene. Scopul acestei misiuni este de a accelera transformarea a 100 de orașe din Europa în medii urbane climat-neutre și inteligente până în 2030. Această misiune este esențială pentru realizarea obiectivelor mai largi ale European Green Deal.

Un aspect esențial este formarea și educația profesională a arhitecților, inginerilor și urbanistilor care vor implementa aceste strategii. Platforma Net Zero Cities [35] joacă un rol important în acest sens, pregătind profesioniști capabili să proiecteze și să implementeze soluții sustenabile în activitatea lor.

Totodată, European Green Deal include obiectivul de a crea milioane de locuri de muncă verzi, ceea ce face ca educația și

[35] https://netzerocities.eu/

formarea continuă în domeniul sustenabilității să fie o prioritate.

Principii de planificare și proiectare pentru orașe cu amprentă redusă de carbon -modelul orașului de 15 minute

"Orașul de 15 Minute" este concept propus de către Carlos Moreno (Moreno, 2023?) care propune și argumentează beneficiile reducerii dependenței de transportul motorizat pe ideea de **acces la toate serviciile și facilitățile de bază** într-un timp de călătorie de maxim **15 minute** de mers pe jos sau cu bicicleta de la locuință. Conceptul este strâns corelat cu principiile dezvoltării sustenabile, având beneficii economice, sociale și de mediu.

În România, principiile „Orașului de 15 minute” sunt în curs de integrare în strategiile de dezvoltare urbană și sunt incluse și propunerile pentru Codul Urbanismului.

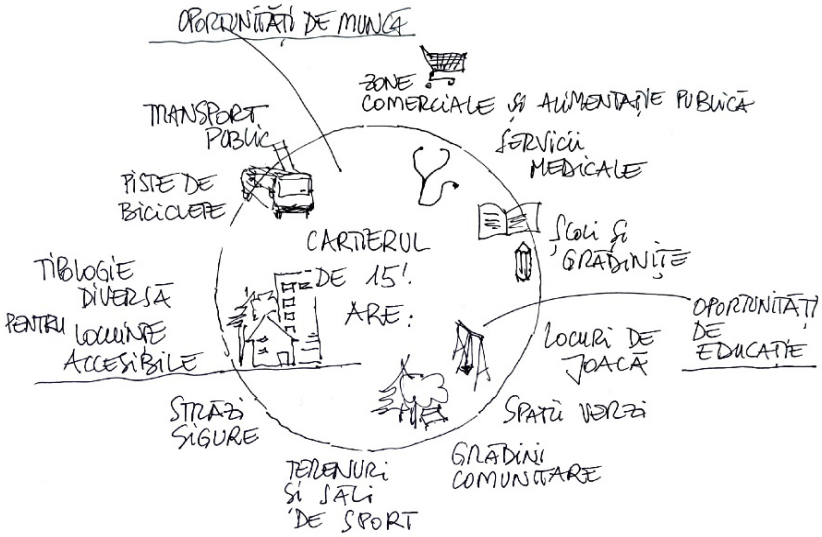

Figura 28 - caracteristicile unui cartier de 15 minute

Nature-based Solutions (NBS)

Nature-based Solutions (NBS) au fost promovate oficial începând cu documentul Comisiei Europene din 2015, *"EU Biodiversity Strategy to 2020"*, care sublinia importanța integrării naturii în soluțiile urbane pentru a combate provocările legate de schimbările climatice și pierderea biodiversității. Această abordare a fost consolidată ulterior în diverse strategii și documente ale Uniunii Europene, printre care Green Deal-ul European din 2019, care încurajează implementarea NBS pentru a atinge obiectivele de reducere a emisiilor de carbon și protecția mediului.

NBS sunt abordări care utilizează natura și procesele naturale pentru a rezolva provocările urbane și de mediu, cum ar fi schimbările climatice, inundațiile sau pierderea biodiversității. Aceste soluții includ regenerarea ecosistemelor, crearea de spații verzi urbane și utilizarea resurselor naturale pentru a îmbunătăți calitatea vieții și a proteja mediul. De exemplu, plantarea de copaci pentru reducerea efectelor insulelor de căldură sau realizarea de acoperișuri verzi pentru gestionarea apei pluviale.

În mod concret, NBS sunt aplicate în orașe prin politici publice și proiecte finanțate de UE, precum Horizon 2020 și LIFE Programme, care susțin investițiile în infrastructuri verzi. Începând cu 2010, orașe din Europa, precum Amsterdam și Barcelona, au implementat NBS pentru gestionarea apelor pluviale, reducerea riscurilor de inundații și îmbunătățirea calității aerului.

New European Bauhaus (NEB) – Un nou model de dezvoltare urbană sustenabilă pentru Europa

New European Bauhaus (NEB) este o inițiativă lansată în 2020 de Comisia Europeană, având scopul de a integra sustenabilitatea, estetica și incluziunea în dezvoltarea urbană. Aceasta reinterpretează principiile mișcării Bauhaus (1919-1933) care promova o fuziune între artă, tehnologie și funcționalitate. Bauhaus a revoluționat arhitectura, urbanismul și designul modern prin minimalism și funcționalitate, iar inițiativa NEB extinde acoperirea prin integrarea tranziției verzi, a tehnologiilor inovatoare și a participării comunitare.

Cei 3 piloni ai NEB sunt: **sustenabilitate** – promovarea clădirilor eficiente energetic (nZEB), utilizarea materialelor ecologice și economia circulară, **preocuparea pentru estetică** – crearea unor spații urbane frumoase, plăcute și funcționale, care îmbunătățesc calitatea vieții și respectiv cel al **incluziunii și al parteneriatului** - implicarea cetățenilor în procesul de planificare și asigurarea accesului echitabil la locuire și spații publice de calitate.

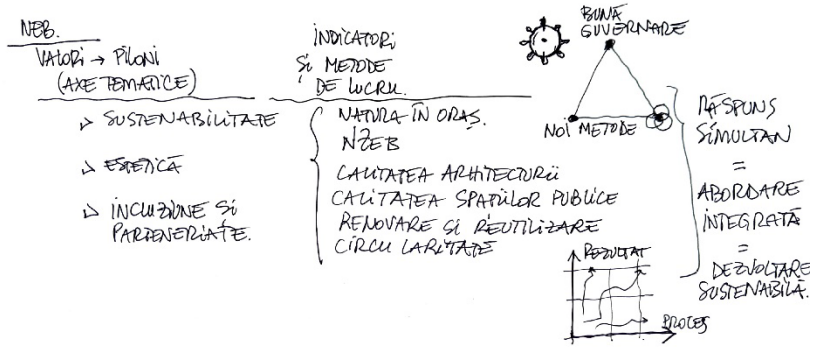

Figura 29 - valori și arii tematice în Noul Bauhaus European. după: criterii de evaluare[36] și corelare cu teme acoperite în această lucrare

Toate aceste inițiative sunt complementare și lucrează împreună pentru a crea orașe și comunități mai sustenabile. European Green Deal și Valul Renovării oferă cadrul legislativ

[36] metodă de auto-evaluare pentru New European Bauhaus https://new-european-bauhaus.europa.eu/tools-and-resources/neb-self-assessment-method_en

și politic general, iar NET ZERO CITY, NZEB și obligațiile de eficiență energetică sunt instrumente prin care aceste obiective pot fi realizate la nivel local și sectorial. **Fiecare dintre ele contribuie la construirea unui viitor în care emisiile de carbon sunt reduse semnificativ, iar orașele devin mai verzi, mai eficiente și mai sustenabile.**

Pentru ca aceste inițiative să fie implementate eficient, este esențial ca profesioniștii mediului construit – arhitecți, urbaniști, ingineri – să fie bine informați și să aplice principiile sustenabilității în practică. Cunoașterea cadrului legislativ, a reperelor de eficiență energetică și a strategiilor de regenerare urbană le permite să transforme orașele într-un mod coerent și durabil. În acest context, formarea inițială (pentru care această publicație aduce o contribuție) precum și cea continuă dar mai ales colaborarea dintre specialiști, administrații publice și comunități devin elemente-cheie pentru atingerea obiectivelor de neutralitate climatică și îmbunătățirea calității vieții urbane.

5.
BIBLIOGRAFIE



Bibliografie:

A

Arnstein, S.R. (1969) 'A ladder of citizen participation', *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), pp. 216–224.

Arnstein, S.R. (1971) 'Eight rungs on the ladder of citizen participation', in Cahn, E.S. and Passett, B.A. (eds.) *Citizen participation: Effecting community change*. New York: Praeger, pp. 69–91.

Arnstein, S.R. (1975) 'A working model for public participation', *Public Administration Review*, 35(5), pp. 476–477.

C

Consortiu International pentru Proiect de Cercetare-Acțiune (2023) *Circular City Challenge Logbook*.

Council of Europe (2021) *European Charter on Participatory Democracy in Spatial Planning Processes*. Strasbourg: Council of Europe.

D

Despommier, D. and Joachim, M. (2023) *The New City: How to Build Our Sustainable Urban Future*. New York: Columbia University Press.

E

European Commission (2019) *The European Green Deal*. Bruxelles: Comisia Europeană.

European Council of Town Planners, 2015. *European Charter on Participatory Democracy in Spatial Planning Processes*.

European Union, 2016. *The European Urban Agenda*. Brussels: European

European Commission: European Research Executive Agency, *New European Bauhaus – Beautiful – Sustainable – Together*, Publications Office of the European Union, 2022

European Committee of the Regions: Commission for Social Policy, Education, Employment, Research and Culture, Errico, B., Bisogni, F. and Levi, T., *The New European Bauhaus at the local and regional level*, European Committee of the Regions, 2023

J

Johnson, U., 2004. *A Human Rights-Based Approach to Programming (HRBAP)*. New York: UNICEF.

L

Legea nr. 289/2002 privind protecția patrimoniului construit. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 289/2002.

Legea nr. 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 377/29.06.2001.

Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 92/10.06.1991.

Lehmann, S. (ed.) (2015) *Low Carbon Cities: Transforming Urban Systems*. 1st edn. London: Routledge.

M

Marin, V. (ed.), 2015. *Orașul - un manual de utilizare*. București: Editura Igloo.

Mazzucato, M., 2024. *Governing the economics of the common good: from correcting market failures to shaping collective goals*.

Journal of Economic Policy Reform, 27(1), pp.1–24.
Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului (2010) *Ordinul nr. 2701/2010 pentru aprobarea Metodologiei de informare și consultare a publicului cu privire la elaborarea sau revizuirea planurilor de amenajare a teritoriului și de urbanism*. Monitorul Oficial al României, nr. 47/19.01.2011.
Moreno, C. (2020) *The 15-minute city: a model for a new urban development*. Paris: Institut Paris Region.

R

Rosling, H., Rosling, O. & Rönnlund, A.R., 2018. Factfulness: Zece motive pentru care interpretăm greșit lumea și de ce lucrurile stau mai bine decât crezi. București: Editura Publica.

U

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), 2015. *The Paris Agreement*.
United Nations, 1948. *Universal Declaration of Human Rights*.
United Nations, 2016. *New Urban Agenda*. Quito: United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development (Habitat III).
United Nations, 2016. *New York Declaration for Refugees and Migrants*. New York: United Nations.
United Nations (2023) *SDG Guidelines: Accelerating Action to Achieve the Sustainable Development Goals*.

LISTĂ DE FIGURI

Figura 1 – structura publicației care este și structura cursului Cadru instituțional al devoltării sustenabile
Figura 2 - competențe în formarea profesioniștilor mediului construit
Figura 3 – reprezentare a domeniilor de dezvoltare - la intersecția cărora regăsim dezvoltare sustenabilă.
după: suport de curs - Tehnologii pentru sisteme de sustenabilitate
Figura 4 – ceea ce trebuie evitat pentru - cauze pentru suferința oamenilor
Figura 5 – corelarea între nivelul de venit mediu și speranța de viață în diverse țări - după: organizația Gapminder
Figura 6 – parcursul Suediei în ultimele două decenii. după: Gapfinder, citat în Factfulness - zece motive pentru care interpretăm greșit lumea și de ce lucrurile stau mai bine decât crezi. editura Publica, 2018 - p. 75 (vezi bibliografie)
Figura 7 – drepturile omului din Declarația Universală (1948)
Figura 8 – gruparea drepturilor în categorii. după: Human Rights Educators
Figura nr. 9 – Obiectivele de dezvoltare ale Mileniului, 2015. după: ONU
Figura nr. 10 – un cadru pentru dezvoltarea durabilă globală. după: ONU
Figura 11 - Banca Mondială în baza datelor ONU. după: SDG 11 - SDG_Guidelines

Figura 12 - HDI. după: UNDP - United Nations Development Program
Figura 13 - instrument de analiză pentru exemple și studii de caz
Figura 14 - corelarea între un drept valid și responsabilitățile societății pentru ca acel drept să fie exercitat - după: The Owls, companie de consultanță, UN HABITAT
Figura 15 - corelarea între impactul dorit și procesul prin care se ating rezultatele - după: The Owls, companie de consultanță, UN HABITAT
Figura 16 - după: Orașul negociat
Figura 17 - după: Funky Citizen
Figura 18 - după: Jean Jaques Sempe
Figura 19 - organigrama unei primării - după: organigrama orașului Tulcea
Figura 20 - harta actorilor - după: Circular City Challenge
Figura 21 - criteriile bunei guvernări, după - Organizația Națiunilor Unite
Figura 22 - scara participării - folosită în proiecte URBACT
Figura 23 - triunghiul de aur al managementului de proiect
Figura 24 - niveluri spațiale și documentații de urbanism - după: Urboteca
Figura 25 - schemă ce reprezintă relația dintre PATJ și PUG
Figura 26 - etapele de elaborare a unei documentații de urbanism și obligațiile de informare și consultare a publicului
Figura 27 - etapele transformării spațiului - adaptare a cercului de politici publice
Figura 28 - caracteristicile unui cartier de 15 minute
Figura 29 - valori și arii tematice în Noul Bauhaus European. după: criterii de evaluare și corelare cu teme acoperite în această lucrare

LISTĂ TABELE

Tabel 1 - abordare comparativă între obiectivele Mileniului și Obiectivele de Dezvoltare Sustenabilă
Tabel 2 - listarea actorilor și analiza perspectivelor acestora (interese) precum și a resurselor (putere de influență)
Tabel 3 - metode specifice pentru fiecare nivel de implicare a publicului, după: Claudia PAMFIL
Tabel 4 - avize și instituții de avizare